

PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY

Obor: Teorie a praxe přípravného řízení trestního

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Klasifikace a kategorizace trestných činů v novém
trestním zákoníku**

Petr Smutný

2010

Prohlašuji, že jsem Bakalářskou práci na téma: Klasifikace a kategorizace trestných činů v novém trestním zákoníku zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury

.....

Rád bych na tomto místě poděkoval prof. JUDr. Vladimíru Kratochvílovi, CSc. za odborné rady při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod	4
2. Klasifikace a kategorizace a obecně	5
2.1. Klasifikace trestných činů.....	6
2.2. Kategorizace trestných činů.....	7
3. Historický vývoj klasifikace a kategorizace od roku 1950	13
3.1. Zákon č. 86/1950 Sb.	13
3.2. Zákon č. 140/1961 Sb.	16
3.2.1. Změny v roce 1969.....	20
3.2.2. Změny v roce 1990.....	22
3.2.3. Klasifikace v z. č. 140/1961 Sb.	25
4. Klasifikace a kategorizace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.	27
4.1. Klasifikace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.	27
4.1.1. Podle druhu chráněných hodnot.....	27
4.1.2. Podle formy zavinění.....	27
4.1.3. Podle objektivní stránky.....	28
4.1.3.1. Dle vývojových stádií.....	28
4.1.3.2. Podle způsobu jednání.....	29
4.1.3.3. Podle druhu následku.....	30
4.1.4. Podle subjektu.....	30
4.2. Kategorizace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.....	30
4.2.1. Přechiny.....	34
4.2.2. Zločiny.....	36
4.2.2.1. Zvláště závažné zločiny.....	36
4.2.3. Kategorizace trestných činů dle trestního řádu	38
5. Porovnání se zahraniční úpravou	41
6. Shrnutí	43
7. Doporučení de lege ferenda	44
8. Resumé	45
9. Literatura	46

1. Úvod bakalářské práce

Trestní právo na území ČR prodělalo během svého vývoje změny v pojetí trestného činu, jeho kategorizaci a klasifikaci. Cílem této práce je prozkoumat vývoj těchto změn a rozebrat současnou situaci tohoto problému.

Spolu se začátkem letošního roku došlo k výrazné změně právního řádu v podobě počátku účinnosti nové trestně právní úpravy. Tato bakalářská práce na téma „Klasifikace a kategorizace trestných činů v novém trestním zákoníku“ se v prvních kapitolách zaměřuje především na obecné přiblížení problematiky klasifikace a kategorizace, její zákonitosti, základní přístupy, vymezení a vysvětlení jednotlivých pojmů, i porovnání jejich stěžejních znaků, účel a druhy jak z hlediska teoretického, tak z hlediska historie trestního práva na našem území, která je k pochopení problému nesporně důležitá. Dále se věnuji vývoji a porovnání klasifikace a kategorizace činů soudně trestných v našich podmínkách v jednotlivých trestně-právních normách, chronologicky seřazených od roku 1950 a pokračuji porovnáním nejdůležitějších změn před rokem 1990 a po něm. Následující část mé práce se věnuje klasifikaci a kategorizaci trestných činů v současném trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. V souvislosti s tím nastíním právní stav této problematiky v zahraničí, především na Slovensku, kde současná trestní úprava vychází ze stejného pramene jako česká a v závěrečném shrnutí zjištěných poznatků uvádím možnosti dalšího případného postupu třídění trestných činů a doporučení de lege ferenda.

Pojmy klasifikace a kategorizace si v souvislosti s trestnými činy vybaví jen málokdo, avšak tato práce se snaží osvětlit tyto souvislosti a poukázat na jejich důležitost, odůvodnit jejich potřebu, rozebrat jednotlivá klasifikační a kategorizační kritéria. Rozebrána je zde i potřeba kategorizace v souvislosti s demokratizačním vývojem, zavedením nových druhů trestů a ostatním trendům, které se objevují v moderním soudnictví. Svou roli zde sehrává i celkový vývoj společnosti a jejího nejzávažnějšího negativního jevu, kterým je kriminalita.

Vymezení pojmu „trestný čin“ od kterého se odvíjí především kategorizace bylo přizpůsobováno potřebám doby tak, aby vymezení plnilo účel trestního práva, kterým je ochrana před trestnou činností, její odhalování a trestání.

2. Klasifikace a kategorizace a obecně

Základem rozboru jakékoliv problematiky je přesné vymezení a rozbor jednotlivých pojmů. Pro přesnější a hlubší poznání jednotlivých pojmů je nutné je definovat a rozlišit na pojmy nadřazené a podřazené. Tím získáme jednotlivé kategorie či třídy.

Klasifikace je obecně dělení předmětů na třídy, na základě podobnosti předmětů každé třídy a jejich rozdílnosti od předmětů jiných tříd v nejpodstatnějších znacích provedené takovým způsobem, že každá třída zaujímá mezi ostatními členy dělení určité stálé místo. Klasifikace je pojem užší v tom, že za základ prováděného třídění bere ne jakýkoliv podstatný znak, ale pouze znak nejpodstatnější (ten, ze kterého vyplývají všechny ostatní). Klasifikace napomáhá v teorii, při studiu různých jevů a jejich zákonitostí v oblasti kriminologie, legislativy, ale i pro individualizaci trestní odpovědnosti a trestání.¹

Pro účely trestního práva a zkoumání pojmu trestný čin je právě třídění a dělení tohoto pojmu důležité pro větší srozumitelnost a přehlednost, a tím zefektivnění boje s kriminalitou.

Obecné definice pojmu trestný čin občas jako synonymum užívají pojem čin soudně trestný a v některých zdrojích se můžeme setkat i s pojmem zločin. Při rozboru pojmu trestný čin dojdeme k závěru, že se rozhodně nejedná o dále nedělitelný pojem. Trestný čin může být předmětem určité klasifikace a kategorizace. Právě třídění a kategorizování trestných činů je nedílnou součástí jejich poznání.

Vlastní třídění trestných činů, tzn. **klasifikace v širším smyslu** (lato sensu), zahrnuje jednak **kategorizaci** těchto deliktů, jednak **klasifikaci v užším smyslu** (stricto sensu). Kategorizace i klasifikace slouží k hlubšímu poznání pojmu trestného činu. Rozdíl mezi kategorizací a klasifikací stricto sensu se odvíjí od povahy kritéria těchto způsobů třídění. Kategorizace trestných činů vychází z diferencovaného typového charakteru a stupně jejich materiální stránky, dané všemi prvky trestného činu. Naproti tomu klasifikace stricto sensu se v tomto ohledu orientuje zpravidla jen na vybraný dominující prvek.²

Ke klasifikaci trestných činů dochází při každém rozboru problematiky trestných činů. Různorodost reálné kriminality vyžaduje diferencované způsoby trestněprávní reakce na ni, tedy i diferencovaný pojem trestného činu, resp. diferenciaci samotné trestní odpovědnosti.³

¹ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 24

² Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 156

³ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 155

V oblasti trestního práva znamená přesnost vymezení podmínek trestnosti činu zachování právní jistoty a jednotnost rozhodování. Vývoj právního řádu s sebou nutně nese vývoj trestního práva jako jeho relativně samostatného odvětví. Kategorizace má zajistit stejné dělení deliktů, i když dojde během času k vývoji a změně trestní normy, aby v budoucnu přijaté trestné činy bylo možno zařadit dle typu do určité kategorie.

Rozlišujeme kategorizaci deliktů v rovině základu trestní odpovědnosti a v rovině jejich následků. Kategorizace činů soudně trestných vede k prohlubování a propracování trestně právní problematiky, objektivní diferenciací vede k tomu, aby trestní právo mohlo plnit své poslání.⁴

2.1. Klasifikace trestných činů

Dále se tato práce zabývá klasifikací *stricto sensu* (dále jen klasifikace). Klasifikace bere za své kritérium nejpodstatnější znak, prostřednictvím jen některého prvku, jež z objektivních důvodů favorizuje vůči ostatním.⁵ Trestné činy lze klasifikovat podle množství kritérií materiální stránky trestného činu.

Jak již bylo uvedeno jedná se o třídění trestných činů se zaměřením na dominující prvek. Diferenciací je podmínkou pro individualizaci trestní odpovědnosti. Diferencovat, tj. klasifikovat druhy trestní odpovědnosti, lze dle současné právní úpravy **na základě věku** pachatele na trestní odpovědnost **dospělých** a **mladistvých**. Další možnost rozlišení trestní odpovědnosti je na **odpovědnost plnou** (např. za vraždu dle § 140, zákon č. 40/2009 Sb.) a **zúženou** (za quasivraždu, dle § 360, odst. 1., zákona č. 40/2009 Sb.).

Kritéria třídění jsou dle prvků skutkové podstaty trestného činu (subjektivních a objektivních). Skutková podstata trestného činu od sebe jednotlivé trestné činy odlišuje, ale v některých případech nacházíme společné znaky.

Dle objektu třídíme trestné činy následovně.

Dle významu **chráněného zájmu** a jeho povahy, obecné oblasti společenských vztahů (objekt útoku trestného činu různé kvality), druhového či skupinového objektu trestného činu je třídění do hlav zvláštní části trestního zákona (systematika zvláštní části).

Dle objektivní stránky

⁴ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 136

⁵ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 26

Z hlediska objektivní stránky lze trestné činy třídit dle způsobu **jednání** na trestné činy komisivní (lze spáchat konáním) a omisivní (lze spáchat opomenutím), podle **formy následku** na poruchový (závažnější) a ohrožovací. U majetkových trestných činů můžeme z hlediska následku dělit trestné činy dle výše škody vyjádřené objektivně peněžní částkou.

Na základě **vývojových stádií** lze rozlišovat přípravu, pokus a dokonaný čin. Podle **typu účastenství** lze dělit na spolupachatelství, organizátorství, návod a pomoc. Podle **doby páčání** na pokračující, hromadné a trvající. Tyto formy mají právní význam z hlediska viny (pravidlo sčítání). Klasifikace v užším smyslu zahrnuje takové formy trestné činnosti, jakými jsou **pluralitní** (souběh, recidiva) a **singulární** trestná činnost.

Dle subjektivní stránky

Zavinění je jednoznačně vyjádřené zvláštní částí trestního zákona (**úmyslné** - dolozní nebo **nedbalostní** - kulpózní).

Dle subjektu

Subjekt trestného činu je zároveň objektem trestu a je spojen se základem trestní odpovědnosti a právními následky. Při kategorizaci vycházíme především z věku (dospělý, mladistvý). Další možnost klasifikovat trestné činy je dle subjektu na obecný, speciální a konkrétní, popřípadě na přímý a nepřímý.

Dalšími možnými klasifikačními kritérii jsou právní následky nebo způsob vyřízení věci.

2.2. Kategorizace trestných činů

Kategorie je jednotlivý, relativně samostatný, ale zároveň s jinými související druh. Pro vlastní kategorizaci jsou významné aspekty zpracování, kritéria a hlediska kategorizace. Kategorizace jako obecnější klasifikace je hmotně právní diferenciací pojmu trestný čin a má co nejlépe zajistit adekvátní postih pachatele. Kategorizovat delikty dle závažnosti je třeba tak, aby na ně navazovaly adekvátní prostředky potírání a specifické právní následky.

Smysl kategorizace v trestním právu je vytvořit předpoklady pro pokud možno jednoznačnou aplikaci trestně-právních norem v praxi, v boji s kriminalitou a tím k naplnění účelu trestního práva. Cílem je kontrola kriminality, ochrana společnosti před nežádoucími (nebezpečnými) vlivy. Protiprávní jednání, neboli porušení právní povinnosti nebo její nesplnění, je projev lidské vůle způsobující porušení nebo ohrožení zájmu chráněného právní normou. Rozvoj trestně právní teorie s sebou přinesl potřebu kategorizace a určení adekvátních

kritérií. Jednotlivé kategorie trestných činů, představují jeden z elementů ovlivňujících druh a výši trestu, jakož i samotný procesní postup, kterým se o trestu rozhodne.

Kategorizace je prováděna objektivně, předem nezávisle na konkrétním trestném činu, avšak je ovlivněna politickými, ekonomickými, mravními a dalšími hodnotami, které jsou uznávány v době, kdy je kategorizace prováděna, ať je odvislá od nebezpečnosti, či škodlivosti (jak ohrožuje zájem chráněný trestním právem a je třeba chránit společnost proti tomuto jednání soudním trestem). Dělení trestních činů závisí na trestně právní normě a jejich základních zásadách, na nichž stojí. Přesné určení kategorie trestného činu napomáhá správné právní kvalifikaci. Kategorie stanoví, jaké jednání postihovat jakými následky. Orgán činný v trestním řízení při následné aplikaci zákonného ustanovení dochází do určité míry k posouzení škodlivosti konkrétního jednání (jeho materiální stránky).

Předmětem kategorizace je právní delikt fyzické osoby. Kategorizace (třídění) právních deliktů do větších celků se opírá o nejpodstatnější znaky deliktu. Kategorizace odlišuje jednotlivé druhy deliktů podle jejich závažnosti a pro jednotlivé kategorie stanovuje způsob jejich posuzování a to, jak se proti těmto deliktům uplatní konkrétní prostředky. Platí, že čím obecnější základ třídění (kategorizace), tím větší okruh deliktů pod určitou kategorií spadá.

Kategorizace soudně trestných jednání má úzkou souvislost se správním trestáním. Materiální hledisko kategorizace právních deliktů umožňuje meziodvětvovou kategorizaci. Samotný pojem trestný čin (popřípadě provinění - u mladistvých) je spolu se **správními delikty** (přestupky a další správní delikty fyzických a právnických osob) základní kategorií právního deliktu, které společnost odsuzuje a souhlasí s tím, aby tato kategorie byla postihována státními orgány. V současnosti jsou přestupky jako kategorie méně závažných deliktů, které navazují na trestné činy, kategorií správních deliktů. Kategorizace právního deliktu (protiprávního jednání) má definovat znaky jednotlivých kategorií - trestného činu a přestupku, a v rámci trestného činu jeho kategorie podle nejpodstatnějšího znaku.⁶ Pro podrobnější třídění pojmu trestný čin je třeba vymezit a odlišit tento pojem od správních deliktů. V první řadě se musíme zaměřit na zákonnou definici, neboli obecné pojmové vymezení horní a spodní hranice právního deliktu. De lege lata platí: *Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně⁷. Zatímco **přestupkem** je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je*

⁶ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 26

⁷ § 13 odst. 1 TrZ 40/2009 Sb

*za přestupek výslovně označeno v přestupkovém nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin*⁸.

Oba dva pojmy jsou právní delikty, u kterých je vyžadováno, aby byly obsaženy v zákoně a k odpovědnosti za ně je třeba zavinění, přičetnost a věk pachatele nad 15 let. Hlavní rozdíl mezi přestupkem a trestným činem je v typové, ale i konkrétní závažnosti (škodlivosti). Dolní hranice trestného činu je u **navazujících deliktů** horní hranicí přestupku podle společenské povahy a škodlivosti. U majetkových deliktů lze tuto hranici určit dle pevně stanovené peněžní částky.

Právní delikt je čin obecně společensky nebezpečný, respektive škodlivý pro společnost a jednotlivé delikty se od sebe odlišují tím, že jsou různě závažné. Závažnost je dána určitou povahou objektu, objektivní stránky, subjektu a subjektivní stránky toho kterého právního deliktu, neboli sociálním obsahem.⁹ Ten se projevuje v různých typech činů různě pro společnost nebezpečných, škodlivých a různě charakterizovaných. Rozdílné potírání těchto deliktů se odvíjí od rozdílnosti závažnosti (nebezpečnosti útoku pro společnost), s přihlédnutím k tomu, jaké společenské vztahy jsou, nebo byly ohroženy či porušeny. Na základě této závažnosti je určeno, jaký orgán státní moci je příslušný k jejich projednání (soud - trestný čin, správní orgán – správní delikt).

*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*¹⁰. Další rozdíly těchto základních kategorií protiprávních deliktů jsou ve způsobu zavinění. U trestného činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti¹¹, kdežto k **odpovědnosti za přestupek** postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění¹².

Vývojová stádia příprava a pokus nejsou u přestupků sankcionovatelná (s výjimkou pokusu dle § 50 odst. 1 písm. a z. č. 200/1990 Sb.). Trestnost vývojových stádií bude rozebrána podrobněji dále. Rozdíly mezi trestnými činy a přestupky jsou i v oblasti právních následků. Za přestupek lze uložit sankci a za trestný čin ukládá soud tresty a ochranná opatření.

⁸ § 2 odst. 1 zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích

⁹ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 217

¹⁰ § 12 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

¹¹ § 13 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb.

¹² § 3 zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích

Rozeznáváme základních pět druhů kategorizace. Z hlediska typizace, jakési vnitřní kategorizace, v rámci pojmu kategorizace právních deliktů, se můžeme setkat s těmito případy¹³.

1. **Kategorizace materiální** (na základě závažnosti deliktu, opírající se o typový charakter a stupeň společenské nebezpečnosti). Materiální kategorizace (oproti formální) nemůže díky posuzování společenské nebezpečnosti zaručit přehlednost a právní jistotu občanů. 2. **Kategorizace formální** (na základě druhu a výměry trestu, soudní příslušnosti a typu protiprávnosti).

Druhý způsob dělení je s ohledem na provádějící subjekt:

1. **Kategorizace zákonná** (prováděná zákonodárcem) je přímo zakotvená v obecné i zvláštní části trestního zákona. Vyjadřuje obecné odstupňování jednotlivých kategorií včetně dalších právních důsledků za podmínky optimální míry formalizovanosti.

2. **Kategorizace soudcovská** (o zařazení konkrétního činu do té které kategorie rozhoduje na základě zákonného zmocnění a kritérií, soudce).

V našich podmínkách vzhledem principu legality vycházíme z kategorizace zákonné. Posledním obecným druhem je **kategorizace funkční**, což je každá kategorizace ve své konkrétní historické podobě plnící svou funkci, takže v tomto smyslu existovali spíše jen kategorizace více či méně funkční¹⁴.

Kategorizace soudně trestných jednání byla v našich podmínkách prováděna ve formách **monopartice** (jediná kategorie - trestný čin), **bipartice** (dvě kategorie: trestný čin – přečin, trestný čin - provinění) a **tripartice** (tři kategorie: zločin – přečin – přestupek).

Podle toho z jakého důvodu a s jakým cílem provádí určitý subjekt klasifikaci, lze stanovit jednotlivé funkce.¹⁵ Historicky se vyvinuly nejrůznější **funkce kategorizace**, zejména funkce **trestně politická** (co a jak trestně postihovat – de lege ferenda provádí zákonodárce) a **legislativně technická** (klasifikace má umožnit, zajistit přehlednost trestně právních předpisů a tím jejich rychlou a správnou interpretaci a aplikaci v praxi). Vedle těchto byla dovozena ještě funkce **gnoseologická**¹⁶ -de lege lata využívá orgán činný v trestním řízení k tomu, aby přesně a správně trestný čin odhalil a prakticky uplatnil jeho podstatu z hlediska právní odpovědnosti (viny) a z hlediska individualizace právních následků deliktu (trestu).

¹³ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 77

¹⁴ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 78

¹⁵ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 164

¹⁶ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 99

O tom jaká kritéria kategorizace zvolit rozhoduje funkce, té které kategorizace. Obsah a rozsah těchto funkcí je dán především zásadami, cíly a funkcemi, které ovládají tu oblast jevů, které chceme tak či onak kategorizovat.¹⁷ Vychází se ze zásad trestní politiky (stejně jako trestního práva jako celku). Ke splnění trestně politické funkce s co největší efektivitou je důkladné prozkoumání a poznání kategorizace trestných činů. Vyjádřením trestní odpovědnosti a její kategorie jakož i kategorie právních následků v trestně právní normě je prostředek boje s kriminalitou (zásada zákonnosti). Toto vyjádření je důležité pro přehlednost, srozumitelnost a aplikovatelnost právní normy v praxi (formálně právní vyjádření). Kategorizace upozorňuje, zpřesňuje proti čemu je třeba společnost chránit a jak toho dosáhnout. To vyjadřuje trestně politickou funkci odvozenou od zásad, cílů a funkcí trestního práva, i trestní politiky za současného dodržování těchto zásad. Hlavní je boj s protispolečenskými činy, který má jak výchovný, tak represivní účel.

Funkce legislativně technická se odvíjí od zdárného naplnění předešlých funkcí a má obsahové dopady na přehlednost a srozumitelnost zákona. Vyjadřuje legislativně technickou pomůcku pro hmotné i procesní právo z důvodu přehlednosti, srozumitelnosti a jednotnosti právní úpravy.

Při jakémkoliv rozboru kategorizace nutně narazíme na pojem trestného činu a v souvislosti s ním i na jeho pojetí (materiální či formální). V praxi dochází ke kombinaci těchto dvou pojetí. Krajní případ tzv. čistě **materiálního pojetí** by znamenal hodnocení pouze materiální stránky (hodnocení trestnosti by se opíralo pouze o společenskou nebezpečnost), bez zákonem stanovené skutkové podstaty. Materiální pojem vyjadřuje společenskou škodlivost (závažnost), která je základem kriminalizace určitých druhů jednání, které jsou považovány společností jako to co má být zakázáno, resp. soudně trestáno.

Čistě formální pojetí v sobě současně nese i materiální znak (i když ho přímo neuvádí). Trestný čin jako základní kategorie právního deliktu v oblasti trestního práva vyjadřuje míru společenské nebezpečnosti, její škodlivosti a jejich kvalita a kvantita určuje základní měřítko pro rozdělení trestných činů, neboť trestný čin nelze v praxi absolutně oprostít od materiálního základu pojmu. Tímto pojmem je negativní společenské vnímání a následné odsouzení tohoto jednání. Formální pojetí trestného činu totiž svým způsobem v ustanoveních skutkové podstaty trestného činu, definované v platném trestním zákoně, vyjadřuje typ nebezpečnosti popsaného jednání pro společnost tím, že rozvíjí obecný pojem trestného činu. Materiální hledisko je užíváno zákonodárcem, jako kritérium formální kategorizace trestných činů v trestním zákoně

¹⁷ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 94

a je tedy „implantována“ do skutkové podstaty, čímž doplňuje její důležitost a zaručuje zhodnocení materiální stránky v rámci hodnocení skutkové podstaty. V aplikační praxi je orgánem činným v trestním řízení materiální hledisko používáno jako korektiv, který umožňuje odstranit přílišnou tvrdost čistě formálního pojetí. Ve smyslu škodlivosti, či závažnosti je používán i pojem nebezpečnost, kterým je myšlena možnost či pravděpodobnost poruchy. *“Nebezpečnost činu pro společnost v tomto smyslu znamená, že čin pro svou závažnost je způsobilý zájmy společnosti významnějším způsobem poškodit. Nejde o škodlivost činu, nýbrž o jeho nebezpečnost (leđa o škodlivost právé ve smyslu nebezpečnosti),”*¹⁸. V zákoně vyjádřená legislativní úprava kategorizace (čistě formální) je relativně pevně daná. Pouze změna zákona ji může ovlivnit. V praxi se však mohou objevit potíže s její aplikací. Obtížím při aplikaci musí předejít zákonodárce přesnou formulací z důvodů jednoznačné interpretace. Je-li trestní zákon založen na formálním pojetí trestného činu, dochází i k formální kategorizaci. Stejně je tomu i v případě materiálního pojetí. Požadavek formalizovanosti materiálního kritéria pomocí objektivní diferenciacie v zákonodárství má na rozdíl od materiální kategorizace vyloučit nejednotnost kategorizování činů, které reaguje na realitu v aplikační praxi a účinný boj s kriminalitou. Určení toho, které typy deliktů budou spadat do té které kategorie, představuje podstatu trestně politické funkce kategorizace. Toto určení má preventivně-výchovný aspekt a zvyšuje právní vědomí občanů.

*Kategorizace činů soudně trestných vychází z diferencovaného typového charakteru a stupně materiální stránky činu soudně trestného daného všemi prvky, jež jej tvoří (tzn. objektem, objektivní stránkou, subjektem a subjektivní stránkou)*¹⁹. Kategorizace trestných činů je nejobecnější diferenciacie, jelikož jako kritérium třídění bere nejdůležitější znak, tzn. materiální stránku.

Kategorizace trestných činů byla už v historii prováděna dle druhu a výměry postihu (tj. formálně právní vyjádření dle samotných ustanovení trestního zákona). Stanovení okruhu protispolečenských jednání, která mají být postihována danými trestními sankcemi. Dle systému trestních sankcí záleží na vymezení prostředků, ne na soudní individualizaci trestu. Rozpětí soudní sazby musí být stanoveno dle dané kategorie, aby se pod něj daly podřadit všechny typické případy. Zákonem stanovená sazba vyjadřuje typickou závažnost deliktu určité kategorie.²⁰ Kategorizace se odráží současně i v trestním procesu. Třídění dle způsobu vyřízení věci je možné, jestliže lze určit, že jednotlivé kategorie trestných činů jsou spjaté výlučně s určitou procesní formou. Ta však není jako hledisko třídění absolutní a rozhodující.

¹⁸ Solnař, V. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, s.80.

¹⁹Kratochvíl, V., a kol. *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 3. vydání. Brno: MU, 2006, s. 159.

²⁰ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 91

3. Historický vývoj klasifikace a kategorizace od roku 1950

Tato část mé práce sleduje vývoj kategorizace a klasifikace trestných činů od roku 1950 do současnosti. Třídění trestných činů se v trestně právní nauce objevuje zhruba od poloviny 18. století a to jak z hledisek formálních, tak i materiálních. Trestní právo bylo během svého vývoje ovlivňováno především sociálními, ekonomickými a politickými faktory. Na změnách trestních předpisů lze demonstrovat postupné změny kategorizace a klasifikace. Vymezení pojmu trestný čin prošlo řadou změn v závislosti na účelu trestního práva a jeho historických prioritách. Změny trestního práva probíhaly vzhledem k rozvoji kriminality. Vývoj třídění nejen trestných činů, ale i ostatních právních deliktů, zapadá do postupné demokratizace boje s protispolečenskými činy. Rozlišujeme kategorizaci deliktů v rovině základu trestní odpovědnosti a v rovině jejich následků. Kategorizace činů soudně trestných vede k prohlubování a propracování trestně právní problematiky, objektivní diferenciaci vede k tomu, aby trestní právo mohlo plnit své poslání.²¹

Z hlediska vývoje kategorizace soudně trestných činů na našem území jsou zásadní tyto trestněprávní předpisy:

- Rakousko-Uherský Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, 117/1852
- Trestní zákon č. 86/1950 Sb.
- Zákon o místních lidových soudech č. 38/1961 Sb.
- Trestní zákon č. 140/1961 Sb.
- Zákon o přečinech č. 150/1969 Sb.

3.1. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Tento zákon byl účinný od 1. 8. 1950 do 31.12.1961. Do doby platnosti tohoto zákona byl na našem území platný Rakousko-Uherský Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, uvedený patentem č. 117/1852 říšského zákoníku, který kategorizoval právní delikty ve formě **tripartice: přestupek, přečin a zločin**. Klasifikovány byly dle stupně sociální škodlivosti. Kategorie zločinů a přečinů v sobě nesly stejnou společenskou nebezpečnost, která byla rozdílná pouze ve smyslu „*pachatelova smýšlení*“. Přečiny byly projednávány soudem, avšak v jednodušší formě procesu, než který byl veden v případě zločinu. Rozdílná situace byla na

²¹ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 136

území dnešního Slovenska, kde platil uherský trestní zákon z roku 1878. Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích se stal základem trestního práva v Československu.

Po únoru 1948 došlo v souvislosti s požadavkem na vybudování společnosti tzv. nového typu, ke změně právního systému, tedy včetně trestního zákonodárství. Nejen z důvodu odstranění dvojího trestního práva na československém území bylo nutno přijmout jednotný trestní zákon. Tato unifikace se týkala celého právního řádu tak, aby odpovídala novým poměrům. Tehdejší kodifikace trestního práva byla ovlivněna Sovětským svazem (sovětská trestně-právní nauka zdůrazňovala, že trestný čin je jev sociální²²). Z tohoto procesu, nazvaného právníká dvouletka, vzešel mimo jiné i nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., který vycházel z **monopartice**. Odstranil rozlišování trestných činů na zločiny, přečiny a přestupky a pro každé porušení trestního zákona užívá označení „trestný čin“. Toto třídění bylo namnoze nahodilé a nevystihovalo stupeň nebezpečnosti činu pro společnost²³. Přečiny a zločiny byly zahrnuty do jednotné kategorie trestný čin, který obecná část již dále nedělila. Jednotná kategorie (monopartice) byla zdůvodněna požadavkem větší srozumitelnosti a přehlednosti trestního zákonodárství pracujícím, což v porovnání s předchozím trestním zákonem z roku 1852, založeným na tripartici skutečně srozumitelnější pro laickou veřejnost bylo.

Porovnáme-li tuto změnu se současnou situací (obrácený postup), kdy monopartice vycházející ze zák. č. 140/1961 Sb. se změnila na bipartici dle zák. č. 40/2009 Sb., je tato pro širokou laickou veřejnost složitější a do jisté míry méně přehledná. Položí-li někdo v současnosti tzv. na ulici otázku, jaký je rozdíl mezi přečinem a zločinem, dostane podle mé osobní zkušenosti, jen těžko uspokojující odpověď. To ovšem souvisí s všeobecným právním povědomím české veřejnosti.

Spolu s účinností trestního zákona č. 86/1950 Sb. (1.8.1950) kategorie **zločinu** z českého právního řádu vymizela. Opět ji zavedl až současný trestní zákoník č. 40/2009 Sb. účinný od 1. ledna 2010, který ji vymezuje negativně, jako trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečinem.

Stejně tak zrušil tento trestní zákon od 1. 8. 1950 i kategorii **přečinu**. Tu znala právní úprava na našem území dle Rakousko-Uherského Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích, 117/1852 platného v letech 1852–1950. Poté byla kategorie přečinu známa (dle zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech) od 1.1.1970 do 30.6.1990, kdy novela trestního zákona č.

²² Solnař, V. *Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Vydání první. Praha: Academia, 1972, str. 23

²³ Glogar R., *Trestní zákon, Komentář*. Praha, Orbis, 1958, str. 24

175/1990 Sb. zákon o přečinech zrušila. Přečin byl od 1. ledna 2010 znovu zaveden (stejně jako zločin) až současným trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb.

V zák. č. 86/1950 Sb. byl poprvé použit pojem společenská nebezpečnost, jako podmínka trestnosti, která posílila materiální pojetí trestného činu (dle vzoru sovětské trestně právní nauky to byla jedna z nejdůležitějších zásad trestního práva). Měla být materiálním korektivem formálního pojetí trestnosti. V zákoně však nebyla stanovena žádná kritéria pro hodnocení společenské nebezpečnosti trestných činů. Svou neúplností a nedostatečnou definicí toho co je zájem společnosti i vlastní společenská nebezpečnost, umožnila jeho ideologické zneužívání. Některé zdroje uvádí dokonce, že tento trestní zákon byl založen na materiálním pojetí trestného činu. Čistě materiální pojetí je však krajní situace a znamená, že není psaná forma a jediné hledisko hodnocení činu je společenská nebezpečnost. Dle teoretiků nebyl trest v zák. č. 86/1950 Sb. vnímán jako odplata, ale jako opatření společenské ochrany a vina tudíž vycházela ze společenské nebezpečnosti. Pachatel nebyl trestán za to, že se provinil, ale protože je pro společnost nebezpečný a společnost je potřeba před ním chránit. Tento zákon vyjadřoval zájmy vládnoucí třídy a na první místo stavil ochranu lidově demokratické republiky, její socialistické výstavby a zájmy pracujícího lidu²⁴.

Současně s trestním zákonem č. 86/1950 Sb. přijalo Národní shromáždění další související předpisy a to trestní řád (z.č. 87/1950 Sb.), trestním zákon správní (z.č. 88/1950 Sb.) a trestní řád správní (z.č. 89/1950 Sb.). Trestní zákon správní, stíhal přestupky, negativně pojmově formulované, jako činy méně společensky nebezpečné, které nejsou trestné podle trestního zákona soudního. Tyto přestupky byly projednávány dle trestního řádu správního. Pojmové vymezení přestupku bylo nezbytné pro základní kategorizaci deliktních jednání na trestné činy a přestupky. V této době převládal názor, že hranice mezi přestupkem a trestným činem je u většiny případů plynulá. Novela trestního zákona správního č. 102/1953 Sb. do něho zavedla novou kategorii, nazvanou **závažný přestupek**. Ten se pro vyšší závažnost z pohledu společenské nebezpečnosti a možného trestního postihu rovnal trestnému činu. Dle trestního řádu (z.č. 87/1950 Sb.) se o závažných přestupcích konalo řízení před prokurátorem (v současnosti státní zástupce) a soudem. Tím došlo ke změně v kategorizaci. Z hlediska procesního byla kategorizace soudně trestných jednání biparticií trestného činu a závažného přestupku²⁵. Přijetím zákona č. 24/1957 Sb. byla jako kritérium stupně společenské nebezpečnosti odlišující přestupek od trestného činu z hlediska výše škody vzata hranice 500,- Kčs.

²⁴ § 1 zákona č. 86/1950 Sb.

²⁵ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 59

Trestní zákon správní byl zrušen zákonem č. 60/1961 Sb. Tím zanikla i kategorie závažného přestupku a současně i zmíněná bipartice.

Zvláštní část zák. č. 86/1950 Sb. třídila trestné činy dle důležitosti chráněných zájmů²⁶ a systematicky třídila do deseti hlav:

Hlava první – trestné činy proti republice

Hlava druhá – trestné činy hospodářské

Hlava třetí – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Hlava čtvrtá – trestné činy obecně nebezpečné

Hlava pátá – trestné činy proti rodině a mládeži

Hlava šestá – trestné činy proti životu a zdraví

Hlava sedmá – trestné činy proti svobodě a důstojnosti člověka

Hlava osmá – trestné činy majetkové

Hlava devátá – trestné činy proti brannosti

Hlava desátá – trestné činy vojenské

Z uvedené systematiky je zřetelné, že na prvním místě zde byla poskytována ochrana zájmům společnosti, státu a pracujícího lidu a až v dalších teprve zájmy jednotlivců. Tento trestní zákon splnil výše uvedený požadavek jednotnosti a tím, že do zvláštní části nově zařadil i ustanovení o trestných činech vojenských, zrušil dělení trestního práva na vojenské a civilní. Vymezení skutkových podstat bylo širší, ale v základech podobné předešlému zákonu z roku 1852.

Procesně byly trestné činy tříděny dle trestního řádu (z. č. 87/1950 Sb.) do dvou skupin, podle toho zda přípravné řízení o nich konal okresní nebo krajský prokurátor. Trestné činy dle Hlavy I. na které zákon stanovil trest odnětí svobody s dolní hranicí vyšší než 10 let nebo doživotí měl ve své kompetenci krajský prokurátor. U ostatních trestných činech konal přípravné řízení okresní prokurátor.

3.2. Zákon č. 140/1961 Sb.

V roce 1961, rok po přijetí nové tzv. socialistické ústavy byl v rámci tzv. kodifikační vlny vydán zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jež nabyl účinnosti 1. ledna 1962. Tento zákon byl

²⁶ Glogar R., *Trestní zákon, Komentář*. Praha, Orbis, 1958, str. 265

založen na **monopartici**, tudíž na jednotném pojmu trestného činu, jímž byl trestný čin (zákon přímo neuváděl jinou kategorizaci).

Zákon č. 140/1961 Sb. byl poznamenán vlivem sovětské právní úpravy. Oproti předchozímu trestnímu zákonu 86/1950 Sb. se zvláštní část vyznačovala zpřesněním a zkonkretizováním skutkových podstat, ale systematika byla podobná. Příprava se v z. č. 140/1961 Sb stala obecnou formou trestné činnosti, změněn byl pojem pokusu a nově bylo zavedeno organizátorství.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. uváděl obdobnou legální definici trestného činu jako z.č. 86/1950 Sb. Trestný čin byl založen na **materiálně-formálním pojetí**. To znamená, že materiální znak trestného činu (společenská nebezpečnost) nestačil a požadoval se také formální znak (naplnění skutkové podstaty trestného činu - bylo nutno naplnit znaky uvedené v trestním zákoně). Materiální i formální znaky musely být splněny kumulativně. K posouzení činu podle jeho výsledku a zavinění tedy přidal zák. č. 140/1961 současně i podmínku naplnění znaků uvedených v zákoně, čímž došlo k posílení formální stránky trestného činu. Materiálně-formální pojetí bylo výhodou při řešení méně závažných deliktů, které nebyly trestné, přestože skutkovou podstatu formálně naplňovaly. *Materiálně-formální pojetí umožňuje lépe přihlížet v rámci skutkové podstaty ke konkrétním projednávaným případům, které ve své konkrétní podobě nemusí být natolik nebezpečné pro společnost, aby se jednalo o trestný čin*²⁷.

Trestný čin byl přesněji než před tím definován v § 3 odst.2 tr. zák. a charakterizován jako čin vyššího než nepatrného stupně společenské nebezpečnosti. Takto vyjádřená nebezpečnost činu pro společnost označovala způsobilost trestného činu vážnou měrou ohrozit nebo porušit společenské zájmy, chráněné trestním zákonem (objekt trestného činu). Společenská nebezpečnost však v tr. zák. definována nebyla, což byl velký nedostatek. V praxi byla vnímána jako škodlivost, resp. závažnost, posuzovaná dle okolností (polehčujících a přitěžujících) a následku.

Výše zmíněná ústava zavedla **Místní lidové soudy** (soudy, ve kterých zasedali soudci – neprávnicki), které rozhodovaly o méně závažných protispolečenských činech, nedosahujících intenzity trestných činů. *Místní lidové soudy jsou článkem jednotné soustavy československého socialistického soudnictví, jako orgány pracujících v obcích a na pracovištích projednávají a rozhodují méně závažné případy porušování socialistické zákonitosti, narušující zejména společenský pořádek a soudružské soužití občanů, a drobné majetkové spory.*²⁸ Jejich činnost upravoval Zákon o místních lidových soudech (**z. č. 38/1961 Sb. o MLS**) Ten definoval „**provinění**“, jako

²⁷ Jelínek, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. Obecná část. Zvláštní část. Praha: Linde, 2005, s. 105.

²⁸ § 1 zák. č. 38/1961 Sb. o o místních lidových soudech

*zaviněné jednání uvedené v tomto zákoně, kterým byl porušen socialistický právní řád v takové míře, že to ohrožuje nebo poškozují zájmy společnosti, nebo práva a oprávněné zájmy jednotlivce, jestliže vzhledem k okolnostem případu, k osobě provinilého občana a následkům jeho jednání nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu.*²⁹ Jednalo se o protiprávní jednání na rozhraní práva správního a trestního, která byla většinou podle dřívější právní úpravy přestupky projednávanými ve správním řízení. Konkrétně definoval § 11, že *Místní lidové soudy projednávají provinění a jednoduché majetkové spory. Dále mohou projednávat méně závažné trestné činy, jestliže jim byly postoupeny prokurátorem nebo soudem.*

Zák. č. 38/1961 Sb. o MLS klasifikoval provinění dle chráněného zájmu na provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, proti zájmům socialistického hospodářství, proti majetku v osobním vlastnictví, proti socialistickému soužití, proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže a proti pracovní kázní.

Základní kategorie činů soudně trestných byly tedy dvě. Trestný čin dle zákona č. 140/61 Sb. a provinění dle zákona č. 38/1961 Sb. o MLS. Byly to vlastně kategorie stejného charakteru, ale jiného stupně, mezi nimiž nebyla nekompromisní hranice. Ta závisela na podrobnějších kritériích.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. umožňoval pouze **materiální kategorizaci**³⁰ (dle materiální stránky trestného činu) prováděnou z hlediska charakteru a stupně společenské nebezpečnosti, jako nejpodstatnějšího znaku trestného činu, který rozhoduje o trestní odpovědnosti. Materiální kategorizace bere v potaz kvalitativní i kvantitativní hledisko trestného činu, hodnoty, na které trestný čin útočí a okolnosti útoku. Konkrétní stupeň společenské nebezpečnosti byl promítnut do pohledu na trestní odpovědnost i na druh a výši trestu. Společenská nebezpečnost, jako souhrn objektivních i subjektivních znaků protiprávního činu, negativně vnímaného společností v určitých stupních však byla posuzována jiným orgánem, než zákonodárcem a její vnímání bylo subjektivně ovlivněno. Jednotlivé stupně společenské nebezpečnosti se dělily na: nepatrný, malý, menší, velmi vysoký a mimořádně vysoký.

Hlediska (kritéria) pro **hodnocení stupně nebezpečnosti** pro společnost demonstrativně uváděl § 3 odst. 4. tr. zák. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost odůvodňoval souhrn ostatních kritérií, tedy objektivních (zejména význam dotčeného zájmu, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti jeho spáchání) a subjektivních (osobnost pachatele, forma a míra zavinění pachatele a jeho pohnutka). Např. u osoby pachatele bylo k posouzení stupně nebezpečnosti významné, zda se jedná o prvopachatele, recidivistu, mladistvého, či pachatele

²⁹ § 15 zák. č. 38/1961 Sb. o o místních lidových soudech

³⁰ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 66

blízkého věku mladistvých. Záleželo především na individuálním posouzení každého konkrétního případu a jednotlivé skutečnosti bylo třeba zjišťovat a objektivně hodnotit nejprve samostatně a poté všechny v jejich souhrnu. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl vyjádřen ve dvou rovinách (typové a konkrétní). V rovině **typové**, představující průměrnou nebezpečnost trestného činu stejného druhu, vyjádřené druhem trestu a trestní sazbou, uvedenou v jednotlivých paragrafech zvláštní části, v rámci které mohl soudce uložit pachateli trest. Vyšší typový stupeň nebezpečnosti byl vyjádřen kvalifikovanou skutkovou podstatou, definovanou dalšími odstavci konkrétního paragrafu zvláštní části tr. zák. přičemž kvalifikovaná skutková podstata s sebou nesla i vyšší trestní sazbu. Vyšší typový stupeň byl podmíněn především druhem následku (těžší, jiný zvlášť závažný, zvlášť těžký a těžko napravitelný) a výší škody. Výše škody v tr. zák. 140/1961 Sb byla do 30.6.1990 stanovena pouze judikaturou a od tohoto data se měnila následovně³¹:

Vývoj výše relevantních škod (v korunách československých, resp. českých)					
	do 31. 6. 1990	1. 7. 1990 28. 11. 1991	29. 11. 1991 31. 10. 1994	1. 11. 1994 31. 12. 2001	od 1. 1. 2002
škoda nik nepatrná		800	1 000	2 000	5 000
škoda nik malá		4 800	6 000	12 000	25 000
větší škoda	5 000	16 000	20 000	40 000	50 000
škoda značná	20 000	80 000	100 000	200 000	500 000
škoda velkého rozsahu		400 000	500 000	1 000 000	5 000 000

Rovina **konkrétní** představovala nebezpečnost trestného činu z hlediska konkrétního skutku, se všemi přitěžujícími i polehčujícími okolnostmi, tudíž mohly být mezi sebou komparovány trestné činy se stejnou právní kvalifikací. Konkrétní nebezpečnost byla základem pro určení individuálního trestu. Polehčující okolnosti definoval § 33 tr. zák. (pokud pachatel spáchal trestný čin v silném rozrušení, ve věku blízkém věku mladistvých, atd.). Přitěžující

³¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0koda_%28pr%C3%A1vo%29

okolnosti uváděl § 34 tr.zák. (pachatel spáchal trestný čin ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, surovým způsobem, atd.).

Na počátku 60. let bylo možno dle zákona č. 140/61 Sb. v rámci materiální kategorizace rozlišovat ještě zvlášť závažný úmyslný trestný čin (§ 41), trestný čin mimořádně vysokého stupně společenské nebezpečnosti (§ 29/1), trestný čin mladistvého (§ 75), trestný čin malého stupně společenské nebezpečnosti (§ 294/2) a závažné trestné činy (§ 62)³². Zák. o MLS. uvedenou kategorizaci rozšířil o méně závažný trestný čin, tedy trestný čin menšího stupně společenské nebezpečnosti³³, definovaný jako provinění. Za provinění mohl místní lidový soud uložit opatření převážně výchovné povahy.

V zákoně č. 140/61 Sb. byla materiální kategorizace poměrně nepřehledná a nejednoznačná a stejně jako celé materiální pojetí trestného činu, díky často ne zcela konkrétním skutkovým podstatám snižovala právní jistotu občanů.

3.2.1. Změny v roce 1969

Výraznou změnu v oblasti trestního práva znamenal rok 1969. Zákon č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech byl zrušen **Zákonem o přečinech (z. č.150/1969 Sb.)** účinným od 1.1.1970 do 1.7.1990. Tím došlo ke zrušení místních lidových soudů, které za celou dobu své působnosti nenaplnily očekávání a nezískaly potřebnou autoritu. Zároveň došlo ke zrušení kategorie **provinění**, dle zák. č. 38/1961 Sb. o MLS a zavedení kategorie **přečinu**, definovaného v § 1 z. č.150/1969 Sb: *(1) Přečinem je zaviněný, pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně a jenž nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. (2) Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není přečinem, i když jinak vykazuje jeho znaky*³⁴. Rozhodování o přečinech bylo svěřeno samosoudcům. Uzákoněním přečinu došlo z hlediska činů soudně trestných od 1.1.1970 k **bipartici trestný čin - přečin**. Pojmová vymezení trestného činu a přečinu, však nebyla dostatečně oddělena přesnou hranicí společenské nebezpečnosti. Skutkové podstaty trestných činů a přečinů na sebe navazovaly a v některých případech se překrývaly. Z hlediska stanovení kategorie dle stupně a charakteru společenské nebezpečnosti bylo nezbytné vymezení horní a spodní hranice protiprávního

³² Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 61

³³ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 61

³⁴ § 1 zákona o přečinech č.150/1969 Sb. dostupný z:

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d40072454e?OpenDocument

deliktu. Dolní hranice trestného činu (dle zákona 140/1961 Sb.) byla horní hranicí přečinu (dle zákona o přečinech). Přesahování skutkových podstat řešila judikatura tak, že v případech překrývání formálních znaků trestných činů a přečinů je k rozhodnutí, o kterou kategorii jde, třeba stanovit přesný stupeň společenské nebezpečnosti. U majetkových přečinů byla horní hranice stanovena peněžní částkou 1500,- Kčs. U majetkových trestných činů však současně žádná dolní hranice nebyla stanovena, tudíž mohl být skutek kvalifikován jako trestný čin i v případě, že způsobená škoda stanovená peněžní částkou byla nižší než 1500,- Kčs. Stanovení konkrétního stupně společenské nebezpečnosti, k rozhodnutí o kterou kategorii deliktu se jedná, bylo třeba zhodnotit všechny okolnosti činu, které mohly mít vliv na zvýšení konkrétní nebezpečnosti (tzn. nejen jednotlivé okolnosti samostatně). Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. 3 Tz 9/70 ze dne 8.7.1970 stanovil, že takovou okolností nemůže být jakákoliv skutečnost, nýbrž jen ta, která zvyšuje stupeň společenské nebezpečnosti výrazným způsobem. Takové jednotlivé okolnosti se hodnotily v souvislosti s ostatními okolnostmi, které zvyšovaly nebo snižovaly konkrétní stupeň nebezpečnosti pro společnost. Pro posouzení skutku jako trestného činu musela společenská nebezpečnost převyšovat obvyklou neboli typovou nebezpečnost přečinu.

Přečiny, jako méně závažné pouze úmyslné delikty, dle společenské nebezpečnosti závažnější delikty než přestupky, které však nedosahovaly nebezpečnosti trestného činu, mohly být potrestány trestem odnětí svobody až na jeden rok, nápravným opatřením, zákazem činnosti, peněžním trestem do 10 000 Kč nebo propadnutím věci. Jelikož přečiny byly zpravidla skutkově jednodušší než trestné činy a byly projednávány soudem urychleně (v jednodušším procesu než trestné činy), aby byl pachatel potrestán pokud možno bezprostředně po činu.

Po změnách trestního zákona v roce 1969 byla kategorizace v oblasti soudně trestných deliktů vedle bipartice trestný čin – přečin i bipartice trestných činů a přečinů dospělých a mladistvých³⁵. Z hlediska trestní odpovědnosti se trestné činy dělily na subkategorie: trestný čin zvláště závažný, znovu spáchaný (§ 41/a tr.zák.) a trestný čin prvopachatele.³⁶

Novelou trestního zákona (č. 45/1973 Sb) došlo ke změně u kategorie zvláště nebezpečných trestných činů, kdy u některých trestných činů bylo možno za splnění dalších podmínek, udělit trest smrti.

3.2.2. Změny v roce 1990

³⁵ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 72

³⁶ Kratochvíl, V *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984, str. 73

S pádem komunistického režimu v roce 1989 nastaly s výrazné politické, ekonomické a sociální změny naší společnosti³⁷ a v souvislosti s tím i změny právního řádu a samozřejmě trestního práva jako jeho samostatného právního odvětví. Potřeba přijetí moderního trestního kodexu, který by odpovídal požadavkům, a potřebám demokratické společnosti byla nesporná. Současně však bylo naléhavě zapotřebí změnit výrazné množství právních předpisů ve všech právních odvětvích (např. ústavní zákony) a kapacitní možnosti legislativních institutů tím byly omezené. Vzhledem k náročnosti zpracování nového trestního zákona a současné potřebě praxe rychle reagovat na aktuální problémy a změny ve společnosti byla zvolena cesta postupných novelizací. Tyto novelizace měly za úkol zajistit trestněprávní ochranu nově vzniklým institutům, které byly definovány ve speciálních zákonech a reagovat na aktuální vývoj kriminality. Jednotlivé novely však byly zpravidla prováděny bez konkrétní koncepce a bez dostatečné koordinace. Novelizace po roce 1989 zbavily pojem společenské nebezpečnosti obsahu podmíněného pojetím společnosti podle socialistického režimu. Řada novel byla, a do současné doby je, věnována snahám přiblížit české trestní právo právu Evropské unie a sladit je s mezinárodními smlouvami a úmluvami, kterými je Česká republika vázána.³⁸

Bipartice trestný čin a přečin byla 1.7.1990 zrušena spolu se zákonem 150/1969 Sb. o přečinech, novelou trestního zákona č. 175/1990 Sb. Přečiny byly z větší části zrušeny a zbylé přešly mezi trestné činy nebo přestupky. Tím se kategorizace soudně trestných činů vrátila k jediné formě soudně trestného činu (monopartici). Důvodová zpráva ke zmíněné novele uváděla, že po zrušení kategorie přečinů vznikne materiální kategorizace se třemi typy trestných činů:

1. Trestné činy s trestem odnětí svobody do 1 roku, za něž může být uložen nepodmíněný trest jen za podmínek § 39 odst. 2 tr. zák.,
2. Trestné činy ostatní,
3. Trestné činy závažné, u nichž je věcně příslušný krajský soud (§ 17 trestního řádu).

Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zák. č. 218/2003 Sb. – dále jen ZSM) s účinností od 1.1.2004 zavedl zvláštní kategorii **provinění**, jako trestný čin, vyššího než malého stupně, spáchaného mladistvým. Mladistvým je zde chápán člověk, který dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Tím došlo z hlediska činů soudně trestných znovu k bipartici. Tentokrát v podobě trestný čin dospělého dle zákona 140/1961 Sb. a provinění mladistvého, dle ZSM. ZSM byl a je i v současnosti

³⁷ Více: Kučera, P. a kol. *Věcný záměr trestního zákona (kodifikace trestního práva hmotného)*. Trestní právo, 2001. č. 1, s. 4.

³⁸ Více důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku dostupná z <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>

vzhledem k trestnímu zákonu v poměru *lex specialis* - § 6 ZSM modifikuje obecný pojem trestného činu dle § 3 odst. 2 tr. zák. ve vztahu k mladistvým pachatelům.

Materiální kategorizace provinění po 1.1.2004:

1. provinění s vyššího než malého stupně nebezpečnosti pro společnost (§ 6 ZSM)
2. provinění menší nebezpečnosti pro společnost (§ 11 ZSM)
3. provinění mimořádně vysokého stupně nebezpečnosti pro společnost (§ 31 odst. 3 ZSM)

Materiální kategorizace činu soudně trestného po 1.1.2004 dle stupně společenské nebezpečnosti byla následující³⁹:

1. trestný čin dospělého pachatele, tj. vyššího než nepatrného stupně společenské nebezpečnosti (§ 3 odst. 2 tr. zák.),
2. trestný čin mladistvého pachatele, tj. vyššího než malého společenské nebezpečnosti (§ 6 odst. 2 zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže),
3. trestný čin vojáka, tj. vyššího než malého stupně společenské nebezpečnosti (§ 294 tr. zák),
4. trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost (§ 24 tr. zák),
5. trestný čin závažný úmyslný (§ 51 odst. 1 tr. zák),
6. trestný čin zvláště závažný (§ 41 odst. 2 tr. zák),
7. trestný čin velmi vysokého stupně nebezpečnosti pro společnost (§ 29 odst. 2 tr. zák),
8. trestný čin mimořádně vysokého stupně nebezpečnosti pro společnost (§ 29 odst.3 písm. a) tr. zák).

Z uvedeného lze dovozovat i nejnižší stupeň – nepatrný, který však nezakládá trestní odpovědnost.

Bod 1 vymezuje dolní hranici typové materiální stránky trestného činu, tedy nejnižší stupeň společenské nebezpečnosti, který zákon vyžadoval aby se vůbec jednalo o trestný čin. V některých materiálech je také uváděn jako stupeň malý. Tedy malý je v řadě další (vyšší) než nepatrný. U trestného činu musela být společenská nebezpečnost vyšší než nepatrná (§ 3 odst. 2 tr. zák), na rozdíl od provinění, kde musela být vyšší než malá. To znamenalo užší dosah trestního bezprávi u mladistvých než u dospělých.⁴⁰

Činy podle bodu 3 (Hl. XII tr. zák), na které zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí do tří let, nebyly trestným činem, jestliže stupeň jejich nebezpečnosti pro společnost byl

³⁹ Kratochvíl, V. a kol.: *Trestní právo hmotné*. Obecná část. 3. vydání, Brno: MU 2006, s. 160

⁴⁰ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 157

malý⁴¹. Podmínkou trestnosti u této skupiny trestných činů byl tedy stupeň nebezpečnosti, který byl vyšší než malý.

U trestných činů podle bodu 4 menšího stupně nebezpečnosti, umožňoval tr. zák. za současného splnění dalších podmínek § 24 (stanoveny kumulativně) upustit od potrestání pachatele. Komentář k trestnímu zákonu vymezoval negativně výčet trestných činů, u nichž plynulo ze zákona, že nejsou trestnými činy menší nebezpečnosti:

- a) zvláště závažné úmyslné trestné činy (§ 41 odst. 2),
- b) trestné činy za které ani s použitím § 40 nelze uložit trest odnětí svobody pod 1 rok,
- c) trestné činy spáchané ve prospěch zločinného spolčení (§ 43),
- d) zpravidla trestné činy spáchané za okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, pokud je k ní nutno i v konkrétních případech po jejím zhodnocení podle § 88 odst. 1 přihlídnout.⁴²

Trestné činy závažné úmyslné uvedené v bodu 5 nebyly trestním zákonem definovány, uvedeny byly jako jeden z předpokladů pro uložení trestu propadnutí majetku. Naopak zvláště závažné trestné činy (bod 6) byly definovány v § 41 odst. 2 tr. zák a konkrétně uvedeny v § 62 odst. 1 tr. zák.

Trestné činy velmi vysokého stupně nebezpečnosti podle bodu 7 byly jednou z podmínek pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody v rozmezí 15 až 25 let.

Nejzávažnější kategorií byly trestné činy mimořádně vysokého stupně nebezpečnosti pro společnost (*... vzhledem k zvláště zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvláště zavrženíhodné pohnutce nebo k zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku a uložení výjimečného trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let*) uvedené v bodu 8. Ty byly jednou z podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí, jestliže to vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let⁴³.

Způsobení škody, či újmy se stalo kritériem materiální kategorizace pro posouzení charakteru a stupně společenské nebezpečnosti majetkových trestných činů.

⁴¹ § 294 zák. č. 140/1961 Sb

⁴² Šámal, P., Půry, F., Rizman, S. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 742 s. str. 188

⁴³ § 29 odst.3 písm. b) zák. č. 140/1961 Sb

3.2.3. Klasifikace v z. č. 140/1961 Sb.

Trestné činy byly v zák. č. 140/1961 Sb. předmětem mnoha klasifikací podle různých hledisek, vycházejících z materiální povahy určujících prvků trestného činu. Klasifikaci lze provádět jak již bylo uvedeno především podle obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu (objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka).

Klasifikace dle systematiky zvláštní části trestního zákona bere jako třídící kritérium **objekt** trestného činu, přesněji objekt druhový (skupinový), neboli **druh chráněných hodnot, společenských vztahů a zájmů příbuzného druhu**. Jedná se zároveň o objekt primární, podle kterého jsou trestné činy řazeny do jednotlivých hlav. Podle správně klasifikovaného druhového objektu, lze rychleji a přesněji ve zvláštní části trestného zákona vyhledávat jednotlivé trestné činy. Systematika zvláštní části se za celou dobu účinnosti tr. zák. 140/1961 Sb. nezměnila a vyjadřovala původní (socialistický) hodnotový systém trestního práva z roku 1961. „*V souladu s třídící vůlí vyjádřenou v československém trestním zákonodárství stát poskytuje zvýšenou ochranu těm společenským vztahům, na kterých má vládnoucí třída přednostní zájem.*“⁴⁴ Klasifikace trestných činů podle druhu chráněných zájmů, resp. podle druhového objektu byla v tr. zák. 140/1961 Sb. vyjádřena v jeho systematice zvláštní části a po výše uvedených novelizacích byla následující:

Hlava I. § 91 - 115 Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci

Hlava II. § 118 - 152 Trestné činy hospodářské

Hlava III. § 153 - 178a Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Hlava IV. § 179 - 195 Trestné činy obecně nebezpečné

Hlava V. § 196 - 209a Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

Hlava VI. § 210 - 218b Trestné činy proti rodině a mládeži

Hlava VII. § 219 - 230 Trestné činy proti životu a zdraví

Hlava VIII. § 231 - 246 Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

Hlava IX. § 247 - 258 Trestné činy proti majetku

Hlava X. § 259 - 265 Trestné činy proti lidskosti

Hlava XI. § 266 - 272e Trestné činy proti brannosti

Hlava XII. § 273 - 295 Trestné činy vojenské

Objektivní stránka trestného činu umožnila třídit trestné činy dle **způsobu jednání** na trestné činy spáchané jednáním (komisivní) a trestné činy spáchané opomenutím (omisivní). Podle **následku** rozlišoval tr. zák. trestné činy **ohrožovací** (k dokonání trestného činu postačí

⁴⁴) Čič, M. a kol. *Československé trestné právo*: Vydavatelstvo Obzor, n. p., 1983, s. 14.

pouhé ohrožení chráněného zájmu) a trestné činy **poruchové** (k dokonání činu bylo třeba porušení chráněného zájmu).

Klasifikace podle druhu subjektu byla možná u trestných činů spáchaných obecným, speciálním (voják, veřejný činitel, znalec, svědek, občan české republiky podle § 91 vlastizrada) nebo konkrétním (matka podle § 220) subjektem.

Další klasifikační kritérium byla **forma zavinění** (trestné činy úmyslné a nedbalostní),

Z procesního hlediska byla kategorizace dle z. č. 140/1961 Sb. specifická. Zákon č. 57/65 Sb. vyjádřil potřebu dělby práce orgánu trestního řízení s ohledem na složitost či jednoduchost projednávaných případů. V roce 1969 zavedl zákon č. 149/69 Sb. specifickou formou předsoudního stádia řízení o přečinech objasňování a v řízení před soudem byla věc svěřena samosoudci. Zákon č. 48/73 Sb. zavedl do Trestního řádu možnost rozhodnout o přečinu mimo hlavní líčení formou trestního příkazu, aby řízení o přečinech bylo jednoduché, neformální a rychlé.

I přes velký počet novelizací v průběhu devadesátých let, které ho zformovaly do konečné podoby, si trestní zák. č. 140/1961 Sb. zachoval znaky původní represivní koncepce a systematiku, vyjadřující hodnotový systém totalitního režimu. Ten primárně chránil socialistickou ideologii, kolektivismus, potlačoval subjektivní práva jednotlivců a přestal vyhovovat současným podmínkám demokratického právního státu. Stejně tak přestalo vyhovovat materiálně-formální pojetí trestného činu, používající nepřesné definice skutkových podstat a hlavně společenskou nebezpečnost nejen jako výše zmíněné kritérium kategorizace trestných činů. Z objektivního pohledu byly i zákonem vymezená (formální) kritéria pro určení přesného stupně společenské nebezpečnosti, jako základu trestní odpovědnosti, nedostatečná. Uvedené novelizace vedly sice k částečnému sladění trestního práva s potřebami společnosti, avšak na druhou stranu narušily přehlednost a jednotu trestního zákona, jakož i jednotu základních principů, ze kterých měl tr. zák. vycházet (např. z hlediska proporcionality trestních sankcí). Trest odnětí svobody byl v době účinnosti zák. č. 140/1961 Sb. i přes značné nevýhody tohoto druhu trestu nejrozšířenější. V souvislosti s potřebou změny systému sankcí byla cítit potřeba kategorizace. V důsledku uvedených novelizací přestal být tr. zák. také celkově přehledný, jednotný a soudržný⁴⁵. V posledních letech své účinnosti nedokázal reagovat na trendy uplatňované v moderní justici.

Současně s potřebou formálního pojetí trestného činu se objevila i potřeba formální (zákonné) kategorizace a klasifikace spojené s využíváním odklonů a alternativních trestů.

⁴⁵ Více důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku, dostupná z <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>.

4. Klasifikace a kategorizace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Jak již bylo uvedeno, novelizační změny tr. zák. 140/1961 Sb. vedly k potřebě celkové rekodifikace trestního práva hmotného. Ta byla zakončena přijetím nového trestního kodexu (z.č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, dále jen TrZ), který mimo jiné prohlubuje diferenciaci a individualizaci trestní odpovědnosti. Uvedená rekodifikace trestního práva v souvislosti s novými instituty a druhy trestních sankcí, vyjádřila potřebu kategorizace trestného činu. Nová klasifikace a kategorizace je spolu s formálně-materiálním pojetím trestného činu jednou z nejvýznamnějších změn TrZ.

4.1. Klasifikace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Klasifikaci lze provádět dle nejpodstatnějšího znaku, prostřednictvím určitého prvku skutkové podstaty.

4.1.1. Podle druhu chráněných hodnot

Klasifikace trestných činů v TrZ podle chráněných zájmů, vyjádřená systematikou zvláštní části staví do popředí trestně-právní ochrany člověka, jeho život, zdraví, osobní svobodu, nedotknutelnost, důstojnost, čest, soukromí, majetek a další základní lidská práva a svobody.

Systematika zvláštní části TrZ (13 hlav, § 140 - § 418, viz **Příloha č.1**) řadí trestné činy podle závažnosti, resp. důležitosti chráněných zájmů. Zvláštní část začíná Hlavou I – trestné činy proti **životu a zdraví** – tímto TrZ vyjadřuje, že život a zdraví jedince jsou nejdůležitější zájmy. Nejzávažnější trestný čin je vražda, uvedená na prvním místě v § 140.

4.1.2. Podle formy zavinění

Jak uvádí § 13 odst. 2 Trz *K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*

Úmyslné zavinění definuje § 15 TrZ. Nedbalostní trestné činy uvádí § 16 TrZ. Jednotlivé definice trestných činů, uvedených ve zvláštní části TrZ dále rozlišují, zda se jedná o **čistě**

nedbalostní trestné činy (nedbalost je přímo vyjádřena v jejich názvu, viz **Příloha č. 2**). TrZ ve zvláštní části uvádí 19 takových trestných činů), nebo trestné činy, které lze spáchat **jak úmyslně, tak nedbalostí** (v jejich zákonném vymezení je uvedeno „*byť i z nedbalosti*“ viz. **Příloha č.3** – celkem 18). Každá skupina dále obsahuje podskupinu trestných činů, k jejichž spáchání, je nutná hrubá nedbalost. Do podskupiny **čistě nedbalostních** trestných činů vyžadujících **hrubou nedbalost** dle TrZ spadají 4 trestné činy.

4.1.3. Podle objektivní stránky

Určité znaky objektivní stránky umožňují klasifikovat trestné činy do určitých skupin. Podle **typu účastenství** lze dělit na spolupachatelství (§ 23, zákon č. 40/2009 Sb.), organizátorství, návod a pomoc (§ 24, zákon č. 40/2009 Sb.). Podle **doby páchaní** na pokračující (§ 116, zákon č. 40/2009 Sb.), hromadné a trvající. Tyto formy mají právní význam z hlediska viny. V případě pokračujícího trestného činu se zde uplatňuje pravidlo sčítání.

4.1.3.1. Dle vývojových stádií

Z hlediska objektivní stránky lze trestné činy třídit na základě **vývojových stádií** na přípravu (§ 20, zákon č. 40/2009 Sb.), pokus (§ 21, zákon č. 40/2009 Sb.) a dokonání činu (§ 111, zákon č. 40/2009 Sb.).

Pokus Je dle § 21 *jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo*. Jedná se o stav, kdy pachatel začal naplňovat znaky skutkové podstaty, nebo bezprostředně působí na předmět útoku, i jiné jednání, pokud má bezprostřední význam pro spáchání.

Příprava, stejně jako pokus, nevykazuje znaky skutkové podstaty dokonání trestného činu, ale pachatel jen úmyslně vytváří předpoklady a podmínky pro jeho následné dokonání. Objekt trestného činu přípravou bezprostředně ohrožován není, ale jsou činěny kroky k jeho úspěšnému napadení, je ohrožován nepřímou. Dle TrZ jde o *jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu (§ 14 odst. 3) a je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani*

*dokonání zvláště závažného zločinu*⁴⁶. Jedná se o jednání, které je natolik závažné, že musí být postiženo trestem (vyjma nezpůsobilých). TrZ ve zvláštní části uvádí celkem 78 trestných činů, u nichž je příprava trestná (jejich seznam viz. **Příloha č.4**).

4.1.3.2. Podle způsobu jednání

Jednání pachatele je jeho projev ve vnějším světě. Jednání je jak konání, tak i opomenutí. Klasifikace podle způsobu jednání na trestné činy **komisivní** (lze spáchat konáním) a **omisivní** (lze spáchat opomenutím).

Komisivní trestné činy jsou např.: Loupež (§ 173), nebo Krádež (§ 205), Služba v cizích ozbrojených silách (§ 321), atd.

Omisivní trestné činy jsou např.: Nepřekážení trestného činu (§ 367), Neoznámení trestného činu (§ 368), Neposkytnutí pomoci (§ 150), Zanedbání povinné výživy (§ 196).

V § 112 TrZ (Opomenutí) *Jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.*

V uvedeném paragrafu došlo oproti předchozímu stavu ke zpřesnění definice jednání u omisivních trestných činů nepravých. Především se jedná o zdroj právní povinnosti vyplývající z právního předpisu (jiného než TrZ), *úředního rozhodnutí*,... kterou pachatel neplní, nebo jestliže se pachatel dopustil ohrožujícího jednání. Zvláštní povinnost konat, založenou tímto ustanovením (opomenutím) je odlišná od obecné povinnosti překazit trestný čin podle § 150 nebo § 367 TrZ. Porušení obecné povinnosti nezakládá trestní odpovědnost za následek tím způsobený, ale povinný odpovídá pouze za porušení příslušné obecné povinnosti.

4.1.3.3. Podle druhu následku

Podle **následku** rozlišujeme trestné činy **ohrožovací** (k dokonání trestného činu stačí pouhé ohrožení chráněného zájmu) a trestné činy **poruchové** (k dokonání činu je třeba porušení chráněného zájmu).

⁴⁶ § 20 odst. 1 TrZ 40/2009 Sb

4.1.4. Podle subjektu

Klasifikace podle druhu subjektu: **obecný, speciální** (voják, veřejný činitel, znalec, svědek, občan české republiky podle trestného činu vlastizrada), **konkrétní** (matka).

4.2. Kategorizace v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Použitá kategorizace reaguje na potřebu diferenciací trestných činů v závislosti na poznacích z praxe poskytovaných především kriminologií, sociologií a dalšími příbuznými oblastmi. Myšlenka kategorizace trestných činů se objevila již v rámci rekodifikačních prací při přípravě nového trestního zákona. V úvahu přicházely všechny tři možnosti řešení, které se v historii našeho trestního práva objevily, a to zachování monopartice, zavedení bipartice nebo tripartice. Jak uvádí důvodová zpráva, navrhovaná **tripartice** předpokládala, že *přestupky a jiné správní delikty mající návaznost na trestní zákon budou při formálním pojetí trestného činu zahrnuty do trestního zákona, tedy rozšíření kategorizace soudně trestných jednání o „provinění“ zahrnující soudně trestné přestupky*⁴⁷. Byl však zachován stávající způsob řešení přestupků v rámci správního trestání, mimo působnost trestního zákona. Co se týče trestných činů došlo k upuštění od monopartice (jednotného pojmu trestný čin) a v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen TrZ) je kategorizace založena na **bipartici – zločin a přečin**. **Přečiny** jsou v § 14 odst. 2 TrZ definovány pozitivně, jako *všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let*. Naopak **zločiny** jsou v § 14 odst. 3 TrZ definovány negativně, jako *všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let*. Zvláště závažné zločiny jsou trestné činy, které byly v předešlém trestním zákoně č. 140/1961 Sb. uvedeny v § 62. Tato kategorizace se promítá do navazujících ustanovení TrZ i TrŘ. Určité trestné činy, jsou ve všech svých variantách přečinem (např. Útisk podle § 177 TrZ). V jiném případě je trestný čin v základní skutkové podstatě přečinem, v dalších kvalifikovaných skutkových podstatách je zločinem, popřípadě i zvláště závažným zločinem (např. Křivé obvinění podle § 345 TrZ). Další možností je případ, kdy v základní skutkové podstatě je trestný čin přečinem a v kvalifikovaných skutkových podstatách již zvláště závažným zločinem (např. vzpoura vězňů dle § 344 TrZ).

⁴⁷ Viz. Důvodová zpráva k TrZ, blíže ŠÁMAL, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 41.

Určité trestné činy (např. Vražda novorozенého dítěte matkou dle § 142 TrZ) budou vždy zločiny, nebo zvlášť závažné zločiny (např. Vražda dle § 140 TrZ).

Zavedení této kategorizace je výsledek vývoje trestního práva, který započal již v roce 1989. Důvodová zpráva zdůvodňuje, proč byla zvolena právě bipartice pouze tím, že se v současné době jeví jako vhodnější. Tato **bipartice** vychází z odstupňované typové závažnosti (škodlivosti) jednotlivých kategorií trestných činů vyjádřené trestní sazbou a formou zavinění⁴⁸. Rozdělení je provedeno podle formálního hlediska, tedy podle formy zavinění a podle trestu odnětí svobody, který trestní zákon stanoví na konkrétní trestný čin. Pojem trestný čin je nadřazen kategoriím zločin a přečin⁴⁹. Zločiny se dále dělí na zvlášť závažné a ostatní. Uvedená kategorizace umožňuje *rozdílné využívání alternativ a odklonů a diferenciaci trestních sankcí. Navržená kategorizace se odrazí i v trestním procesu a bude základem pro vytvoření různých typů řízení, příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, používání odklonů a dalších institutů trestního řízení. V podstatě standardní trestní řízení bude konáno o zločinech, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.*⁵⁰

Kategorizace umožňuje diferenciováný přístup k řešení trestných činů a využití alternativních trestů s cílem pozitivního působení na pachatele. Zde se odráží zásada přiměřenosti, jelikož trest je přesněji než v předchozí úpravě diferencován v závislosti na osobě pachatele a závažnosti trestného činu. Výše uvedená kategorizace ovlivňuje mimo jiné i trestnost vývojových stádií a formy účastenství.

Pojem „čin soudně trestný“ je pojmem nadřazeným pojmu trestný čin (který de lege lata zahrnuje jako své kategorie zločin a přečin). Činem soudně trestným je i trestný čin spáchaný mladistvým, který se dle ustanovení § 6 dost. 1, zákona č. 218/2003 Sb. nazývá **provinění**. Provinění mladistvého nelze brát jako třetí kategorii vedle zločinu a přečinu, jelikož je zákon č. 40/2009 Sb. založen na formálním pojetí a ve výčtu kategorií trestného činu v § 14 odst. 1, jsou uvedeny pouze přečiny a zločiny. Provinění není možno vnímat, jako samostatnou kategorii trestného činu, vzhledem k absenci výslovné odstupňovanosti materiální stránky trestného činu dospělého a provinění mladistvého⁵¹. Samo provinění nepodléhá kategorizaci jako trestný čin ve smyslu § 14 TrZ. „Dopustí-li se tedy mladistvý trestného činu např. podle §140 odst. 1 TrZ, bude pachatelem provinění vraždy bez dalšího, rovněž i pokusu provinění

⁴⁸ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 158

⁴⁹ § 14, odst. 1, TrZ 40/2009 Sb

⁵⁰ ⁵⁰ Viz. Důvodová zpráva k TrZ

⁵¹ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 158

vraždy. Stejně tak, jestliže ji bude připravovat, nebude řeč o přípravě zvlášť závažného zločinu vraždy, resp. zvlášť závažného provinění vraždy, nýbrž jen o přípravě provinění vraždy. Je-li totiž termín „provinění“ jen jiným a jediným pojmenováním „trestného činu“, jehož se dopustil mladistvý, musí to nutně platit i pro jeho kategorie (zločin – přečin) a subkategorie (zvlášť závažný zločin – ostatní zločiny) používané pouze u pachatelů dospělých, tudíž logicky vyloučené u mladistvých provinilců⁵². Zák. č. 41/2009 Sb. však ponechal v § 31 odst. 3, § 47 odst. 1 a § 54 odst. 4 písm. b) ZSM, výraz „zvlášť závažné provinění“ který budí dojem možné kategorizace provinění, což by podle Kratochvíla šlo proti základní filosofii ZSM.

Jak bylo popsáno výše, formální pojetí v sobě obsahuje materiální složku, ale ke konkrétnímu posouzení činu je v TrZ ustanovení o společenské škodlivosti (tzv. materiální korektiv). Výstižnější by tedy bylo označení formálně-materiální pojetí⁵³. Přejít od materiálního, resp. materiálně-formálního pojetí trestného činu (zák. č. 140/1961 Sb.) k formálně-materiálnímu znamená i přechod od materiálně-formální kategorizace k formálně-materiální.

Formální, resp. zákonná kategorizace, kterou v legislativním procesu důsledně provedl Parlament České republiky, je krokem k zvýšení právní jistoty nejen těch jedinců, na které přímo působí trestní zákon (adresátů), ale všech členů společnosti. Zákodárce tedy jasně stanovil, která jednání (ve skutkových podstatách) jsou do dané kategorie zařazena pro svou nebezpečnost resp. škodlivost, vyjádřenou trestní sazbou a formou zavinění. **Formální pojetí** má podle důvodové zprávy posílit rovnost před zákonem, maximalizovat legalitu podmínek trestní odpovědnosti a sjednotit výklad při aplikaci ustanovení trestního zákona. Na formálním pojetí je založena většina současných trestních zákonů v demokratických zemích. V souvislosti s plněním mezinárodních závazků a se sjednocováním našeho právního řádu s právem Evropské unie je ve výsledku sjednocováno i trestní právo jednotlivých členských zemí⁵⁴. **Materiální stránka** z hlediska viny pachatele je posuzována pouze prostřednictvím formálních znaků skutkové podstaty. Pro stanovení dolní hranice byl stanoven **materiální korektiv** definovaný společenskou škodlivostí. U majetkových trestných činů, kde je spodní hranice stanovena způsobením škody nikoli nepatrné, tedy dosahující částky nejméně 5000,- Kč⁵⁵.

⁵² Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 158 - 159

⁵³ Viz. Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 37, 152-153, též viz. ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10, s.23

⁵⁴ Více návrh trestního zákoníku dostupný z http://juristic.zcu.cz/download/rekodifikace/trest/trz_snemovna.doc

⁵⁵ § 138 Tr Z 40/2009 Sb.

Materiální korektiv má bránit tomu, aby tzv. bagatelní (méně závažné) delikty byly posouzeny jako trestné činy.

Nevyhovující pojem společenská nebezpečnost, obsahově spojený s třídním pojetím trestného činu byl v TrZ nahrazen společenskou škodlivostí. Nově pojatá **společenská škodlivost** (dle § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.) je určována povahou a závažností trestného činu. Trestný čin vykazuje trestným zákonem diferencovaně stanovený typový charakter stupeň společenské škodlivosti (materiální stránka trestného činu) vyjádřený v jeho skutkové podstatě, pomocí znaků skutkové podstaty, za něž tento zákon stanovuje trest ochranné opatření nebo opatření.⁵⁶ I zde uvedená, formálně pojatá kategorizace se neobejde bez materiální stránky, což potvrzuje teorii, že v praxi neexistuje jedno pojetí bez druhého, neboli kategorizace je vždy výsledkem kombinace obou stránek trestného činu (formální i materiální). V zákonem stanovené kategorizaci je zohledněna materiální stránka, která však v definici trestného činu není přímo uvedena. Škodlivost trestného činu je promítnuta do skutkové podstaty právního deliktu z důvodu kriminalizace určitého typu jednání. Určité trestné činy jsou vzhledem k trestní sazbě ve všech svých variantách přečiny (Omezování osobní svobody dle § 176, Útisk dle §177, Porušování domovní svobody dle § 178,...). V jiném případě je trestný čin v základní skutkové podstatě přečinem, v dalších kvalifikovaných podstatách je zločinem, případně i zvlášť závažným zločinem (např. Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 340 odst. 1,2 je přečinem, dle § 340 odst. 1,3 je zločinem, dle § 340 odst. 1,4 je zvlášť závažným zločinem) obdobnou triádu nalezneme např. u trestného činu křivého obvinění dle § 345, nebo Padělání a pozměnění veřejné listiny dle § 348 a dalších případech. Ve zvláštní části nalezneme samozřejmě trestné činy, které vzhledem k trestní sazbě posoudíme vždy jako zločiny (např. vražda novorozence dítěte matkou dle § 142), nebo jako zvlášť závažné zločiny (vražda dle § 140 odst. 1, dle 140 odst. 2).⁵⁷

4.2.1. Přečiny

Od 1.1.2010 se v českém trestním právu opět objevil pojem přečinu, který TrZ definuje v § 14 odst. 2 pozitivně, jako jednu ze dvou kategorií trestného činu. Tato kapitola se věnuje ustanovením TrZ, která se o přečinu výslovně zmiňují.

⁵⁶ Kratochvíl, V a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1.* vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s. str. 154

⁵⁷ J. Jelínek, *Pojem trestného činu.* Bulletin advokacie. 2009, č. 10

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (v původním návrhu byla tato hranice tři roky). Ostatní trestné činy pak zákonitě musí být zločiny. Trestný čin spáchaný z nedbalosti (kulpózní) je přečinem vždy. Chybné vyjádření je dle prof. Jelínka v definici přečinu. Slovní spojení trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby „do pěti let“ běžně trestní zákon ani trestní řád neužívají a toto spojení by se dalo také vyložit (mnohem spíše) jako „méně než pět let“. Pro trestní sazbu 0 až 5 let, tj. včetně pěti let, se obvykle používá spojení „nepřevyšující pět let“. Takovou formulaci obsahuje např. § 314a odst. 1 tr. Řádu. Taková formulace je jistě mnohem přesnější než ta, kterou zvolil zákonodárce při vymezení přečinu.⁵⁸

Konkrétní význam má tato kategorizace pro pachatele přečinu. Souhlasí-li pachatel přečinu s narovnáním, navrhnutým státním zástupcem, hlavní líčení se ani nemusí konat. Z druhé strany je to výrazné snížení zatížení českých soudů. Od **potrestání za přečin lze upustit**, jestliže jeho pachatel spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě a současně lze vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k dosavadnímu životu pachatele důvodně očekávat, že již pouhé projednání věci postačí k jeho nápravě i k ochraně společnosti.

V případě výkonu **nepodmíněného trestu odnětí svobody** uloženému pachateli přečinu soud zpravidla zařadí pachatele do věznice **s dohledem**, jestliže pachatel spáchal přečin z nedbalosti a dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin⁵⁹. Pachatel, kterému byl uložen trest za přečin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatel, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující tři léta a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin bude zpravidla zařazen do věznice **s dozorem**⁶⁰. Do věznice **s ostrahou** zařadí soud zpravidla pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem.⁶¹

Za přečin lze uložit **trest domácího vězení** až na dvě léta, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese. Jako samostatný trest může být

⁵⁸ Jelínek J. *Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10, str. 40-41

⁵⁹ § 56 TrZ odst. 2 písm. a 40/2009 Sb.

⁶⁰ § 56 TrZ odst. 2 písm. b 40/2009 Sb

⁶¹ § 56 TrZ odst. 2 písm. c 40/2009 Sb

trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.⁶²

Trest **obecně prospěšných prací** lze uložit (ve výměře od 50 do 300 hodin) jen za přečiny u nichž pro jejich povahu (obecně menší společenskou škodlivost) se jeví tento druh trestu vhodnějším (a ve výsledku i účinnějším), než možnost jeho ukládání obecně u všech trestných činů, jejichž okruh by byl vymezen, v tr. zák. 140/1961 Sb., horní hranicí trestní sazby (pět let odnětí svobody). *Takto nově vymezené podmínky dovolila nově zaváděná bipartice trestných činů v trestním zákoníku a je i projevem opodstatněnosti této kategorizace, která zde (podobně jako je tomu u upuštění od potrestání podle § 46 odst. 1) nachází svůj zcela konkrétní projev*⁶³. Jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba⁶⁴. Výkon trestu obecně prospěšných prací je založen na spolupráci obecních úřadů a Probační a mediální služby, která výkon trestu zajišťuje ve spolupráci s dalšími organizacemi - s obecními úřady, popř. i s charitativními, církevními a dalšími subjekty zabývajícími se vzděláním, kulturou, školstvím, sociální, tělovýchovnou a sportovní činností⁶⁵. Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti.⁶⁶

Peněžitý trest může soud uložit za přečin, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá⁶⁷. Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.⁶⁸

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce může soud uložit v souvislosti s návštěvou takové akce. Jako samostatný trest může být trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.⁶⁹

Další význam pro pachatele přečinu má jeho vliv na **Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**. Jestliže odsouzený za přečin prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba, může ho soud podmíněně

⁶² § 60 TrZ 40/2009 Sb

⁶³ Důvodová zpráva k TrZ

⁶⁴ § 62 TrZ 40/2009 Sb

⁶⁵ Důvodová zpráva k TrZ

⁶⁶ § 63 TrZ 40/2009 Sb

⁶⁷ § 67 TrZ 40/2009 Sb

⁶⁸ § 69 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

⁶⁹ § 76 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

propustit na svobodu i předtím, než vykonal polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.⁷⁰

Přečin je v trestním procesu základní podmínkou pro použití odklonu formou podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 TR), a narovnání (§ 309 TR).

4.2.2. Zločiny

Zločiny jsou v § 14 odst. 3 vymezeny negativně jako *všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny*. Tudíž zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby převyšuje 5 let. Jelikož se tedy veškerá ustanovení TrZ (kromě těch, která se týkají výlučně přečinů nebo výlučně zvláště závažných zločinů uvedených v kapitolách 4.2.1. a 4.2.3) vážou, ke všem zločinům považují za bezpředmětné je všechny rozebírat, neboť potom by došlo k rozboru celého TrZ. Pojem zločinu je výslovně použit v § 47 odst. 2 TrZ v souvislosti s možností upuštění od potrestání, v § 66 odst. 2 TrZ v souvislosti s možností uložení trestu propadnutí majetku. Spáchání zločinu je podmínkou uložení zabezpečovací detence v ustanovení § 100 odst. 1 TrZ, ve spojení s § 47 odst. 2 TrZ a v § 100 odst. 2 písm. a) TrZ. Pojem zločinu je dále použit i v ustanovení § 101 odst. 1 písm. c) TrZ u zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty v případě, že hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.⁷¹

4.2.2.1. Zvláště závažné zločiny

Zvláště závažnými zločiny dle § 14 odst. 3 TrZ jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. (v původním návrhu byla tato hranice osm let). Zvláště závažný zločin je subkategorií zločinu a smysl této subkategorie poznáme z následujících ustanovení TrZ.

Trestnost přípravy je závislá na tom, zda směřuje ke spáchání zvláště závažného zločinu a je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu.⁷²

⁷⁰ § 88 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

⁷¹ ŠÁMAL P., *K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku*. Trestněprávní revue. 2009, č. 5

⁷² § 20 odst. 1 TrZ 40/2009 Sb

Při **stanovení druhu trestu a jeho výměry** soud přihlédne mimo jiné k tomu, jak spolupracující obviněný, přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu.

U přípravy k zvláště závažnému zločinu sou přihlédne též k tomu, do jaké míry se jednání pachatele k dokonání trestného činu přiblížilo, jakož i k okolnostem a k důvodům, pro které k jeho dokonání nedošlo.⁷³

Výjimečný trest (odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nebo na doživotí) může být uložen jen za zvláště závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje. Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvláště závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena⁷⁴. Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit za podmínek § 54 odst. 3 TrZ. Osoba odsouzená k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí může být podmíněně propuštěna až po nejméně dvaceti letech výkonu tohoto trestu, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu (§ 88).

Nepodmíněný trest odnětí svobody za zvláště závažný zločin se zpravidla vykoná ve věznicích se **zvýšenou ostrahou**, jestliže uložený trest odnětí svobody je vyšší než osm let, nebo za úmyslný trestný čin a pachatel v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.⁷⁵

Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby spolupracujícímu obviněnému, přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zvláště závažným zločinem spáchaným ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění přispěl a jakým způsobem se podílel na takovém zvláště závažném zločinu.⁷⁶

Pachateli, který znovu spáchal zvláště závažný zločin, ač již byl pro takový nebo jiný zvláště závažný zločin potrestán, může soud uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu (ta pak může převyšovat 20 let), jestliže závažnost zvláště závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena.⁷⁷

⁷³ § 39 odst. 6 písm c TrZ 40/2009 Sb

⁷⁴ § 54 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

⁷⁵ § 56 odst. 2 TrZ 40/2009 Sb

⁷⁶ § 58 odst. 4 TrZ 40/2009 Sb

⁷⁷ § 59 odst. 1 TrZ 40/2009 Sb

Trest **Propadnutí majetku**, lze uložit pachateli zvlášť závažného zločinu, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 66 TrZ).

Podmíněně propustit z výkonu trestu odnětí svobody lze pachatele za splnění podmínek § 88 TrZ, až po výkonu dvou třetin uloženého trestu, nehrozí-li opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvlášť závažného zločinu.

Uložení **zabezpečovací detence** je možné dle podmínek § 47 odst. 2, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zvlášť závažného zločinu (§ 100 odst. 1). Základní podmínkou pro uložení zabezpečovací detence je ve všech případech její subsidiarita k ochrannému léčení. Soud může uložit zabezpečovací detenci vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům i tehdy, jestliže pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro zvlášť závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti (účel ochrany), a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení (§ 100 odst. 2). Detence tak přichází v úvahu pouze tehdy, dopustí-li se pachatel **zločinu nebo dokonce zvlášť závažného zločinu**. Tato podmínka vyjadřuje zásadu přiměřenosti trestních sankcí.

Z procesního hlediska je zvlášť závažný zločin je nutnou podmínkou pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 odst. 1 TrŘ.⁷⁸

4.2.3. Kategorizace trestných činů dle trestního řádu

Kategorizace TrZ přečin – zločin, se projevila i ve změnách trestního procesu. Novelizace (z. č. 41/2009) trestního řádu (TrŘ) upravila podmínky pro použití některých institutů.

Označení, zda jde o zločin nebo přečin, musí být dle § 120 odst. 3 TrŘ přímo uvedeno ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, a to vedle zákonného pojmenování a uvedení příslušného zákonného ustanovení.⁷⁹

⁷⁸ ŠÁMAL, P. K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 5, s.129 – 136.

⁷⁹ ŠÁMAL, P. K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 5, s.129 – 136.

Uvedená kategorizace obsažená v TrZ je základem pro vytvoření účinnějších variant procesních postupů v připravované rekonstrukci českého trestního práva procesního, která bude jednotlivé procesní postupy podřizovat dané kategorizaci.

Kategorizační hledisko je výše trestu odnětí svobody a způsob zavinění:

1. Úmyslné trestné činy, s horní hranicí trestu odnětí svobody do dvou let

- obviněného, který je stíhán pro takový trestný čin nelze vzít do vazby (§ 68 odst. 2 TrŘ 141/1961 Sb.).

2. Trestné činy, s horní hranicí trestu odnětí svobody do tří let.

- u nedbalostních trestných činů obviněného, který je stíhán pro takový trestný čin nelze vzít do vazby (§ 68 odst. 2 TrŘ 141/1961 Sb.)

- u trestných činů, kde je v prvním stupni věcně příslušný okresní soud, podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě do dvou týdnů od sdělení podezření postavit před soud lze konat zkrácené přípravné řízení (§ 179a odst. 1 TrŘ 141/1961 Sb.) a v závislosti na tom projedná samosoudce věc ve zjednodušeném řízení (§ 314b odst. 1 TrŘ 141/1961 Sb.).

3. Trestné činy, s horní hranicí trestu odnětí svobody do pěti let - přečiny

- řízení koná samosoudce (§ 314a TrŘ 141/1961 Sb.), kromě případů, kdy má být uložen souhrnný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem

Přečin je hmotně právní podmínkou pro použití odklonů:

- za splnění podmínek § 307 TrŘ lze podmíněně zastavit trestní stíhání

- za splnění podmínek § 309 TrŘ lze schválit narovnání a zastavit trestní stíhání

4. Trestné činy, s horní hranicí trestu odnětí svobody nad pět let - zločiny

- řízení koná senát (§ 314a odst. 1 TrŘ)

- povinnost mít obhájce už v přípravném řízení (§36 odst. 3 TrŘ) – nutná obhajoba

- nelze podmíněně zastavit trestní stíhání (§ 307 TrŘ), ani schválit narovnání (§ 309 TrŘ)

5. Trestné činy, s dolní hranicí trestu odnětí svobody nad pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest. (§ 17 TrŘ)

- u této kategorie je v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a je zde povinnost konat rozšířené přípravné řízení.

Pojem stupeň nebezpečnosti činu pro sopečnost nebyly z tr. zák. 141/1961 Sb. do TrZ převzaty a řešení problému s nedostatkem **nebezpečnosti** trestného činu se projevuje v procesní oblasti, kde je v konkrétních případech uplatňována **zásada opportunity**. Tato

procesní zásada má při formálním pojetí trestného činu zajistit, aby v zahájeném trestním řízení nebylo pokračováno, je-li to neúčelné (většinou u bagatelních deliktů). Upuštění od trestního stíhání přichází v úvahu, pokud by toto stíhání nebylo ve veřejném zájmu⁸⁰. Z tohoto důvodu je státnímu zástupci poskytnut prostor pro posouzení konkrétního trestného činu a jsou mu dána intervenční oprávnění, uplatnit již v přípravném řízení různé varianty odklonů, které jsou do určité míry závislé na kategorii trestného činu. Pokud by tomu tak nebylo, nemohlo by formální pojetí v trestním právu hmotném odstranit tvrdost TrZ a orgán činný v trestním řízení by musel vycházet pouze z formálního pojetí (ze znaků skutkové podstaty) a nemohl zhodnotit znak materiální (společenskou nebezpečnost). Uvedená oprávnění umožňují případné narovnání mezi pachatelem a obětí za současné kontroly ze strany státního zástupce.

⁸⁰ Kratochvíl, V., *Od materiálního pojetí k formálnímu pojetí trestného činu*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2005, č.2, s. 169 – 172

5. Porovnání se zahraniční úpravou

K porovnání s českým trestním zákoníkem (z. č. 40/2009) jsem si vybral trestně právní úpravu Slovenské republiky, jelikož vychází ze stejného základu jako v České republice. Trestní zákon 140/1961 Sb. nebyl na Slovensku poznamenán takovým množstvím novelizací jako v ČR. Reformě trestního práva, byla Slovensku věnována větší pozornost a na rozdíl od ČR zde zároveň proběhla i reforma trestního práva procesního (trestní řád 301/2005 Z.z.).

Slovenský trestný zákon (z. č. 300/2005 Z.z) účinný od 01.01.2006, je stejně jako u nás založen na formálním pojetí trestného činu (§ 8 uvádí: „*Trestný čin je protiprávní čin, kterého znaky jsou uvedené v tomto zákoně, jestliže tento zákon neustanovuje jinak*“). Kategorizace trestných činů je stejně jako v ČR založena na bipartici a je uvedena v § 9: „Trestný čin je **přečin a zločin**“ . Vymezení přečinu podle slovenského trestního zákona je přesnější než přijatá česká právní úprava, protože přečin je vymezen mimo jiné jako úmyslný trestný čin, na který zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby „*nepřevyšující pět let*“⁸¹ Dále § 10 odst. 2) uvádí: „*Nejde o přečin, jestliže vzhledem ke způsobu spáchání činu a jeho následkům, k okolnostem, za nichž byl čin spáchán, k míře zavinění a pohmutce pachatele je jeho závažnost nepatrná*“ . Tvůrci slovenského trestného zákona akceptovali trestněprávní instituty z období první Československé republiky⁸². Materiální pojetí trestného činu se změnilo na formálně-materiální, ale přečin je posuzován i podle jeho závažnosti (společenské nebezpečnosti), která na rozdíl od českého TrZ odstraněna nebyla. Trestným činem je protiprávní jednání označené za nejvyšší formu protiprávního jednání. **Přečin** zde není trestným činem, jestliže závažnost činu je nepatrná a u mladistvého malá (stejně jako v ČR za platnosti tr. zák. 140/1961 Sb.), když byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu. Ve slovenském trestním procesu, resp. v přípravném řízení je možné využít v závislosti na výše uvedené kategorizaci širší škálu odklonů, k omezení projednávání tzv. bagatelních činů před soudem.

U přečinů je možno uložit tresty jako domácí vězení a „povinné práce“. U zločinů je možná délka trestu odnětí svobody až 25 let, trest na doživotí zůstává a je ukládán za dokonané zločiny, za které byl pachatel již v minulosti dvakrát soudně potrestaný nepodmíněným trestem odnětí svobody (tyto zločiny vymezuje § 47 odst. 2).

⁸¹ Jelínek J. *Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů* . Bulletin advokacie. 2009, č. 10, str. 41

⁸² Důvodová správa k Trestnému zákonu. Web: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky [citováno 10.června 2007]. Dostupný z: <http://www.justice.gov.sk>

Systematika zvláštní části Slovenského trestního zákona je provedena dle důležitosti trestných činů. Na prvním místě je ochrana života, zdraví jedince a dalších základních lidských práva a svobod. Provedena je následovně:

Hlava I – trestné činy proti životu a zdraví

Hlava II – trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

Hlava III – trestné činy proti rodině a mládeži

Hlava IV – trestné činy proti majetku

Hlava V – trestné činy hospodářské

Hlava VI – trestné činy obecně nebezpečné a proti životnímu prostředí

Hlava VII – trestné činy proti republice

Hlava VIII – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Hlava IX – trestné činy proti jiným právům a svobodám

Hlava X – trestné činy proti brannosti, proti civilní službě, proti službě v ozbrojených silách a proti obraně vlasti

Hlava XI – trestné činy vojenské

Hlava XII – trestné činy proti míru, proti lidskosti a trestné činy válečné

Hlavní rozdíl rekonstrukce trestního práva na Slovensku je v tom, že tamní trestní zákon byl projednáván současně i s trestním řádem, oproti ČR, kde byl trestní zákon přijat samostatně.

6. Shrnutí

Téma této práce je natolik obsáhlé, že nelze vyčerpávajícím způsobem pokrýt danou problematiku a dopodrobna rozebrat veškeré otázky týkající se klasifikace a kategorizace v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. Vzhledem k vývoji trestního práva v ČR jako demokratickém právním státu považují nový trestní zákoník za krok správným směrem. Jako novou věc, je třeba ho řádně poznat a spíše pomáhat s jeho výkladem a rozborem, než jej od začátku kritizovat. Doufám, že tato práce, stejně jako každý odborný článek přispěje k poskytnutí informací nejen odborné veřejnosti, ale i podklad pro diskusi, která se nad problematikou klasifikace a kategorizace v TrZ jistě dále povede. Uvedený historický vývoj klasifikace a kategorizace v jednotlivých trestně-právních normách je k pochopení problému nezbytný. V souvislosti s potřebnou změnou systému trestních sankcí vnímám nově pojatou kategorizaci vycházející z odstupňované typové závažnosti trestného činu jako přínos, nejen vzhledem k prohloubení diferenciací podmínek trestní odpovědnosti ale i proto, že v budoucnu umožní lepší procesní diferenciaci trestního řízení prostřednictvím rozdílných typů řízení, rozdílné příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, aplikace odklonů a dalších institutů, které zajisté přinese rekodifikace trestního práva procesního. O stejně závažných věcech se má totiž rozhodovat podobně, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, přičemž platí úměra, že čím závažnější případ, tím důkladnější a rozsáhlejší má být forma řízení. O zločinech se bude konat standardní řízení a u přečinů budou vedeny zjednodušené formy řízení. Tím dojde k dalšímu rozšíření možností boje s kriminalitou. Různorodost kriminality totiž vyžaduje diferencované způsoby trestněprávní reakce na ni a tedy i diferencovaný pojem trestného činu. Kategorizace v TrZ posiluje rovnost všech před zákonem a garantuje legalitu podmínek trestní odpovědnosti. Za důkaz nám mohou posloužit osvědčené a léty prověřené právní úpravy západoevropských zemí. Klasifikace trestných činů podle chráněných zájmů, vyjádřená systematikou zvláštní části TrZ konkretizuje trestní politiku našeho státu. Vyjadřuje priority společenských vztahů a zájmů, kterým je poskytována trestněprávní ochrana.

Jako velký nedostatek vnímám to, že rekodifikace trestního práva procesního, neproběhla současně s trestním právem hmotným (komplexně), jako tomu bylo na Slovensku. Takto vedle sebe působí dva trestní kodexy, tvořící jeden celek, z nichž jeden je zcela nový a ve druhém bylo narychlo provedeno mnoho dílčích změn, které odráží rozdíly mezi starou a novou trestní úpravou.

7. Doporučení de lege ferenda

Nový trestní zákoník 40/2009 Sb., stejně jako žádný zákon na celém světě není dokonalý a tudíž má své slabší stránky. Zaměříme-li se pouze na třídění trestných činů v TrZ, lze jen stěží po takto krátké době učinit jednoznačné závěry o tom, co by v tomto zákoně mělo být upraveno jinak. Jisté nedostatky však jistě odhalí aplikační praxe. Za její krátkou dobu se dá říci, že aplikace TrZ v praxi se daří bez problémů.

Jelikož všechny nedbalostní trestné činy jsou přečiny, bez ohledu na výši trestní sazby, bylo by vhodnější (stejně jako u zločinů), vytvořit další subkategorii, tedy podrobnější diferenciaci přečinů podle míry jejich závažnosti. Do této kategorie by bylo možno zahrnout např. dlouho diskutované trestné činy právnických osob (v souvislosti s korupcí či trestné činy proti životnímu prostředí), jelikož některé sankce za deliktní jednání právnických osob jsou tak přísné, že by měly být ze správního práva přesunuty do trestního.

Dále by bylo vhodné vyřešit problém přesnější diferenciaci mezi trestnými činy a správními delikty nemajetkové povahy (u majetkových je hranice 5000,-Kč), neboli stanovit míru typové škodlivosti (závažnosti), u navazujících trestných činů, kde nelze ze znaků skutkové podstaty jednoznačně dovodit míru škodlivosti (např. hrubá neslušnost u výtržnictví dle § 358 TrZ). Jedná se o tzv. hraniční případy trestní odpovědnosti u méně závažných přečinů v souvislosti se zásadou subsidiarity trestní represe. Pro posouzení míry škodlivosti by bylo vhodné, aby v TrZ byl uveden alespoň demonstrativní výčet kritérií, což by dle mého názoru napomohlo odstranění přílišné tvrdosti zákona založeného na formálním pojetí trestného činu.

Pro budoucnost českého trestního práva je nezbytné věnovat zvýšenou pozornost při výše uvedené rekodifikaci trestního práva procesního ve vztahu k nové kategorizaci. V případě vytvoření uvedené subkategorie přečinů by mohlo dojít k vytvoření i příslušného zjednodušeného typu řízení.

V aplikační praxi, kde se orgány činné v trestním řízení s novou trestní úpravou seznámily tzv. za pochodu bych doporučil především aby policisté, kteří se s trestnými činy setkávají mezi prvními, byli řádně proškoleni.

8. Resumé

The classification and categorization in the New Criminal Code No. 40/2009 Sb. is so extensive topic, that it can not comprehensively analyze in detail all the issues. This thesis tries to explain basic concepts, point out their importance, and justify their need. There is also analyzed the need of categorization during democratization development and introducing new types of penalties and other trends that are appearing in the modern justice. New concept of crime and a new categorization are the most significant changes brought by the re-codification of the Czech criminal law. Historical development of classification and categorization in individual criminal codes is also important to understanding the problem. The sorting and division of the concept of crime is important for better clarity and transparency, and thus more effective fight against crime. Classification and categorization of crime is an integral part of their knowledge and it helps to achieve the purpose of criminal law, which is the prevention of crime, its detection and punishment. Diversity of criminal methods, require different responses to them, including a differentiated concept of the crime and also differentiate of criminal responsibility. In connection with changing of criminal penalty system the categorization is the way to provide adequate penalties for the offender. About equally serious cases, should be decided similarly, taking into account the particular circumstances (the more serious cases, the more extensive procedure should take place). Categorization in the new Criminal Code is based on the type of crime relevance and it will surely allow to develop different types of criminal procedure with different jurisdiction in the future. This will expand the possibilities of the fight against crime in the further. Categorization strengthens equality before the law and it guarantees the legality of the criminal responsibility conditions. For proof we can serve long time-tested rules of Western European countries.

Classification takes one element of the crime, and it favors to the others. Classification of crimes according to the protected interests, in special section of New Criminal Code, expresses criminal policy of Czech Republic. It expresses the priorities of social relations and interests, which are granted the protection of criminal law.

Major deficit of the re-codification of Czech criminal law, is that it was not made together with procedural criminal law, as in the Slovak Republic. Thus side by side there are two criminal codes, forming one unit, one of which is completely new and the other was partly changed, to reflect the differences between the old and the new criminal codes.

9. Literatura:

Knižní publikace:

- Čič, M. a kol., *Československé trestné právo*: Vydavatelstvo Obzor, n. p., 1983
- Fryšták M. a kol., *Trestní právo hmotné - zvláštní část* – KEY Publishing 2009
- Glogar R., *Trestní zákon, Komentář*. Praha, Orbis, 1958
- Jelínek, J., a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Linde, 2005,
- Kratochvíl V. a kol., *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 834 s
- Kratochvíl, V., *Kategorizace deliktů*. Brno: UJEP v Brně, 1984,
- Kratochvíl, V., a kol., *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. vydání. Brno: MU, 2006, s. 159.
- Solnař V., *Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Vydání první. Praha: Academia, 1972
- Solnař V., *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, s.80.
- Šámal P., *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha : C.H. Beck, 2006,
- Šámal P., Púry F., Rizman S., *Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 742 s

Časopisecké články:

- Jelínek J., *Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10, str. 40-41
- Kratochvíl V., *Od materiálního pojetí k formálnímu pojetí trestného činu*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2005, č.2,
- Kučera P. a kol., *Věcný záměr trestního zákona (kodifikace trestního práva hmotného)*. Trestní právo, 2001. č. 1
- ŠÁMAL P., *K pojmu trestného činu a souvisejícím otázkám v novém trestním zákoníku*. Trestněprávní revue. 2009, č. 5
- ŠÁMAL P., *Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10

Další zdroje:

- Právní informační systém ASPI,

Internet:

- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0koda_%28pr%C3%A1vo%29
- http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d40072454e?OpenDocument
- důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku dostupná z <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>
- <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=744&CT1=0>, z 20.4.2007
- Dôvodová správa k Trestnému zákonu. Web: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky [citováno 10.června 2007]. Dostupný z: <http://www.justice.gov.sk>
- Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku, dostupná z: <http://server.juristic.cz/>
- Věcný záměr trestního zákona (kodifikace trestního práva hmotného) Web: Ministerstvo spravodlnosti České republiky [citováno 10. června 2007]. Dostupný z: http://www.justice.cz/zresortu/dokument/trestni_zakon.rtf

Zákony:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 200/1990 Sb., přestupkový zákon
- Zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád
- Zákon č. 88/1950 Sb., trestním zákon správní
- Zákon č. 89/1950 Sb., trestní řád správní
- Zákon č 300/2005 Z.z., Slovenský trestný zákon

Příloha č. 1

Hlava I – trestné činy proti **životu a zdraví**

Hlava II – trestné činy proti **svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství**

Hlava III – trestné činy **proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti**

Hlava IV – trestné činy proti **rodině a dětem**

Hlava V – trestné činy proti **majetku**

Hlava VI – trestné činy **hospodářské**

Hlava VII – trestné činy **obecně nebezpečné**

Hlava VIII – trestné činy proti **životnímu prostředí**

Hlava IX – trestné činy proti **České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci**

Hlava X – trestné činy proti **pořádku ve věcech veřejných**

Hlava XI – trestné činy proti **branné povinnosti**

Hlava XII – trestné činy **vojenské**

Hlava XIII – trestné činy proti **lidskosti, proti míru a válečné trestné činy**

Příloha č. 2

Čistě nedbalostní trestné činy:

§ 143 Usmrcení z nedbalosti

§ 147 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

§ 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti

§ 153 Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti

§ 157 Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti

§ 215 Podílnictví z nedbalosti

§ 217 Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti

§ 273 Obecné ohrožení z nedbalosti

§ 294 Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti

§ 300 Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti

§ 318 Ohrožení utajované informace z nedbalosti

§ 330 Maření úkolu úřední osoby z nedbalosti

§ 374 Nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách z nedbalosti

§ 376 Neuposlechnutí rozkazu z nedbalosti

§ 385 Vyhýbání se výkonu služby z nedbalosti

Do podskupiny **čistě nedbalostních** trestných činů vyžadujících **hrubou nedbalost** dle TrZ spadají:

§ 221 Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti

§ 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti

§ 277 Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z

§ 303 Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti

Příloha č.3

Trestné činy, které lze spáchat jak úmyslně, tak z nedbalosti:

§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

§ 196 Zanedbání povinné výživy

§ 201 Ohrožování výchovy dítěte

§ 295 Poškození lesa

§ 298 Neoprávněné nakládání s odpady

§ 301 Odnímání nebo ničení živočichů a rostlin

§ 306 Šíření nakažlivé nemoci zvířat

§ 307 Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin

§ 322 Porušení osobní a věcné povinnosti pro obranu státu

§ 360 Opilství

§ 389 Porušení povinnosti strážní služby

§ 390 Porušení povinnosti dozorčí nebo jiné služby

§ 391 Porušení povinnosti služby při obraně vzdušného prostoru

§ 393 Porušení služební povinnosti vojáka

§ 397 Vydání vojáků a vojenského materiálu nepříteli

§ 398 Porušení služební povinnosti příslušníka bezpečnostního sboru

Do podskupiny trestných činů které lze spáchat *byť i z hrubé nedbalosti* dle TrZ spadají:

- § 224 Způsobení úpadku
- § 297 Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek

Příloha č.4

Příprava je trestná pouze u těchto trestných činů:

- § 140 Vražda
- § 145 Těžké ublížení na zdraví
- § 149 Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení
- § 152 Šíření nakažlivé lidské nemoci
- § 156 Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty
- § 159 Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy
- § 160 Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy
- § 164 Neoprávněné odebrání tkání a orgánů
- § 167 Nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem
- § 168 Obchodování s lidmi
- § 170 Zbavení osobní svobody
- § 172 Zavlečení
- § 173 Loupež
- § 174 Braní rukojmí
- § 175 Vydírání
- § 185 Znásilnění
- § 186 Sexuální nátlak
- § 187 Pohlavní zneužití
- § 200 Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou
- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 209 Podvod
- § 210 Pojistný podvod
- § 211 Úvěrový podvod
- § 212 Dotační podvod
- § 233 Padělání a pozměnění peněz

- § 234 Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku
- § 237 Neoprávněná výroba peněz
- § 272 Obecné ohrožení
- § 280 Vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků
- § 281 Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky
- § 282 Nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu
- § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotrop. látkami a s jedy
- § 286 Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu
- § 290 Získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou
- § 292 Zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny
- § 309 Vlastizrada
- § 310 Rozvracení republiky
- § 311 Teroristický útok
- § 312 Teror
- § 314 Sabotáž
- § 315 Zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace
- § 316 Vyzvědačství
- § 317 Ohrožení utajované informace
- § 319 Spolupráce s nepřítelem
- § 320 Válečná zrada
- § 323 Násilí proti orgánu veřejné moci
- § 325 Násilí proti úřední osobě
- § 329 Zneužití pravomoci úřední osoby
- § 339 Násilné překročení státní hranice
- § 340 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice
- § 344 Vzpouora vězňů
- § 375 Neuposlechnutí rozkazu
- § 377 Zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti
- § 381 Násilí vůči nadřízenému
- § 382 Porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti
- § 383 Porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo s nižší hodností
- § 386 Zběhnutí

- § 389 Porušení povinnosti strážní služby
- § 391 Porušení povinnosti služby při obraně vzdušného prostoru
- § 392 Ohrožování morálního stavu vojáků
- § 393 Porušení služební povinnosti vojáka
- § 395 Nesplnění bojového úkolu
- § 396 Opuštění vojenského materiálu
- § 397 Vydání vojáků a vojenského materiálu nepříteli
- § 398 Porušení služební povinnosti příslušníka bezpečnostního sboru
- § 400 Genocidium
- § 401 Útok proti lidskosti
- § 402 Apartheid a diskriminace skupiny lidí
- § 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod
člověka
- § 406 Příprava útočné války
- § 407 Podněcování útočné války
- § 409 Styky ohrožující mír
- § 411 Použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje
- § 412 Válečná krutost
- § 413 Perzekuce obyvatelstva
- § 414 Plenění v prostoru válečných operací
- § 415 Zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra a fakulta: Katedra trestního práva - Právnická fakulta

Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro: **Petr Smutný**, UČO 257568

na základě příslušných ustanovení zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), a Statutu Právnické fakulty Masarykovy univerzity Vám určuji téma a zásady pro vypracování bakalářské práce v bakalářském studijním programu:

Název tématu: **Klasifikace a kategorizace trestných činů v novém trestním zákoníku**

Název tématu anglicky: **The Clasification and Categorisation of Crimes in the New Criminal Code**

Vedoucí bakalářské práce: prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: 31. října 2009

Termíny odevzdání bakalářské práce:

- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané v jarním semestru je nutno odevzdat bakalářskou práci do 15. dubna 2010
- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané v prodlouženém zkouškovém období jarního semestru je nutno bakalářskou práci odevzdat do 30. června 2010
- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané ve zkouškovém období podzimního semestru je nutno bakalářskou práci odevzdat do 30. listopadu 2010
- Neodevzdá-li student bakalářskou práci ve výše uvedených termínech, ztrácí právo konat všechny součásti státní zkoušky v nejbližším vyhlášeném termínu státních zkoušek.

MASARYKOVA UNIVERZITA, PRÁVNICKÁ FAKULTA, Veveří 70, 611 80 Brno
tel.: +420 549 49 1211 • fax: +420 541 210 604 • www.law.muni.cz
Bankovní spojení: KB, pobočka Brno, č.ú.: 85636621/0100 • IČ: 00216224 • DIČ: CZ00216224

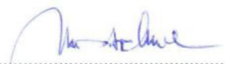

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Zásady pro vypracování práce:

Zadání: historický vstup do problematiky, od r. 1950 základní přístupy ke klasifikaci a kategorizaci trestného činu v období před rokem 1990 a poté klasifikace a kategorizace trestných činů v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. přístupy vybraných zahraničních úprav shrnutí a doporučení de lege ferenda. Prameny: monografické, sborníkové, článkové, učebnicové zdroje, komentáře k trestním zákonům právní předpisy judikatura obecných soudů a Ústavního soudu legislativní materiály (dokumenty PČR), důvodové zprávy www zdroje Harmonogram zpracování bakalářské práce: 20.01.2010 - definitivní osnova, seznam literatury a dalších pramenů 05.03.2010 - návrh stěžejních kapitol 15.03.2010 - koncept bakalářské práce předložený konzultantovi Odevzdání konečné verze bakalářské práce a ostatní informace viz příslušná směrnice děkana.

Podpisy:

.....
vedoucí bakalářské práce

17 -12- 2009

.....
datum

.....
vedoucí katedry

17 -12- 2009

.....
datum

.....
děkan

21 -12- 2009

.....
datum

V Brně dne 21 -12- 2009

MASARYKOVA UNIVERZITA, PRÁVNICKÁ FAKULTA, Veveří 70, 611 80 Brno
tel.: +420 549 49 1211 • fax: +420 541 210 604 • www.law.muni.cz
Bankovní spojení: KB, pobočka Brno, č.ú.: 85636621/0100 • IČ: 00216224 • DIČ: CZ00216224